

ELMÉLKEDÉSEK
A KERESZTYÉNI ÉLET
FŐKÉRDÉSEIRŐL.

ELMONDOTTA:
DR. KECSKEMÉTHY ISTVÁN.

KOLOZSVÁR
STIEF JENŐ ÉS TÁRSA KÖNYVNYOMDÁJA
1917.

5040—500

1. Megnyitó beszéd.*

Tisztelt jelenlevők! A Főtiszteletű és Méltóságos püspök úr engem bizott meg, hogy a kurzus tagjait Egyházunk nevében üdvözljem. Én egész szívem szerint vállaltam magamra ezt a kötelességet, mert nekem már régtől fogva vágyam és óhajtásom volt valami olyan munka, amelyet ez a kurzus céloz, de sajnos, eddig még olyanok voltak nálunk az állapotok, hogy szó sem lehetett ilyenfajta gondolatok megvalósításáról. A háború egyik nagy haszna az, hogy most már annyira az előtérbe kerültek a társadalom fontos kérdései, hogy az azok megoldására vonatkozó intézkedések állami kezdeményezésre indulnak meg. Talán az az

* A „Pro Transilvania“ az 1917, jún. 3—30-án Kolozsvárt rendezett védőnői kurzusának tárgyal közé „lelki gyakorlatokat“ is vett fel, melyek egy részének vezetése szerzőre bízott. Az ezeken élő szóval elmondott vallásos elmékedései több hallgató sürgető óhajlására jelentek meg e füzetben gyorsírói feljegyzések alapján.

óriási vérveszteség, vagy még inkább az a nagy erkölcsi veszteség, amelyet ez a vérzivatar okozott, nyitotta fel a szemeket sok bajnak a meglátására. Én már régóta figyelemmel kísérem (nem mondhatom, hogy aggódva, mert olyan szerencsés természetem van, hogy nem szoktam aggódni, mert tudom, hogy a világ sorsát sem a társadalom-tudósok, sem más világi vezetők nem igazgatják, hanem valaki más, aki ezek felett áll; s aki, amikor az emberek eljátszák a maguk kis játékát, abból mindig valami nagyot és hasznosat hoz ki) azt a jelenséget, hogy a világban mind nagyobb és nagyobb tért nyer egy irányzat, amely a lebontására igyekszik mindannak, ami tradíciók által megszentelt, szép és fundamentális társadalomalkotó tényező. E törekvést bár meg lehet érteni, de azért ellene öntudatosan védekeznünk kell. Meg lehet érteni, mert társadalmunk tényleg beteg, tehát természetes, hogy nagyon sokan nincsenek vele megelégedve. De védekezni kell ez elégedetleneknek említett irányzata ellen azért, mert az társadalmunknak nem annyira betegségeit akarja orvosolni, mint inkább ősi és jól bevált alapjait lerombolni, és az azokon nyugvó szép emberi eszményeket diszkreditálni. És pedig úgy, hogy a réginél sem jobb alapot sem magasabb eszményt nem tud megjelölni, sőt eszménye, az egymásra szo-

ultság érzetéből kifejtett ugynevezett altruizmus, messze alatta marad a keresztyénség eszményének, mely a Krisztusban lett élő igévé.

A társadalom történeti és logikai sorrendben is a három következő hatalmas pilléren épült fel: Isten, család, magántulajdon. Hosszú, évezredes fejlődési folyamat alatt fejlődtek ki ezek és kristályosodtak ki a társadalom jelleget adó tényezőivé. Ez a három dolog az, ami ellen ma és a jövőben még inkább, a legádázabb viaskodás folyik, kivált a két első ellen; és csodálatos, hogy a polgári társadalom épen ezeket a főpontokat hagyja fedetlenül, itt fogatosít a legkevesebb védekező intézkedést, sőt sokszor nyíltan a támadók pártjára áll.

A magánvagyon védelmében a legerélyesebb a polgári társadalom: egész a kiméletlenségig, sőt az igazságtalanságig erélyes, mert nem csak a magántulajdon elvét védi, hanem annak hibás kinövéseit is, a túlságos tökehalmozást és kizsákmányoló termelési rendszert. E téren nagyon érzékeny és nagy felkészültséggel ver vissza minden támadást, még az igazságosat is.

Annál lanyhábban, sőt néha kárörömmel fogadja azonban azokat a támadásokat, amelyek a másik főpillért, a családot érik hol nyíltan, hol burkoltan. Úgy, hogy itt már nemcsak a

jóakarátú bírálatot fogadja el, hanem a nyilván rossz indulatú és gonosz célzatu fejtegetéseknek, sőt gúnyolódásoknak is tapsol. Azért e téren szembetűnő a hanyatlás. A mai családi élet nem az, ami volt az én fiatalkoromban, ami nagyapáink és dédapáink életében volt. A férfi ide, a nő amoda jár hivatalba, jobbra-balra elforgácsolódik az idő s arra, ami a legszébb, a legkedvesebb, a legintimebb az emberi életben, a családnak, a családi együttlétnek, alig jut egy csipetnyi, vagy még az sem. Ma az emberek kifelé élnek, nincsen idejük, nincsen elég meleg szivük meghitt, boldog otthonokat alkotni. Messze elszakadtunk őseink ékes, szép életétől, amikor még együtt élt a család, örömük, bánatuk, minden törekvésük közös volt.

Még kevesebb szava van a polgári társadalomnak azok ellen a támadások ellen, amelyek ez új feltörekvő irány részéről az istenhite^l érik, és vele a mi szivünkhöz nőtt legszentebb eszményeinket, mint nemzet, haza, vallás, lelki üdvösség és örökélet, stb.

Pedig ez a három dolog az, amely minket, embereket kitüntet a többi lények közül. Az állatnak nincs se magántulajdona, se családja, se lelki élete. A fecskék fiókái, ha kirepülnek, elszélednek, nem ismerik meg egymást soha többé, nem érzik az özszejártózan-

dóságukat, de az ember, ha gyűlöli is az ő atyafiát, mégis érzi, hogy az hozzátartozik, bármilyen messze kerüljenek is egymástól. És mint a családi tűzhely az egy család tagjait, úgy köti össze a hit oltára a különböző családok és nemzetek tagjait egy bizalmas, szeretetteljes közösségbe, az egyházba. Évezredek keresztlől fejlett ki az emberiségben ez a három társadalomalkotó alap s emelkedtünk ki ezek által az ösztönös életből az emberhez méltó életre, s a ma törekvése: összerombolni annyi emberöltő fáradságos munkáját s visszavinni az embert az állati sorba.

A dolgok ily alakulásában rejtőző nagy veszedelem észrevette most már az állam is. A maga módja szerint bizonyos intézményszerű intézkedésekkel igyekszik segíteni a bajon. A jó intézmények hatalmas tökéletesbülési tényezők azonban csak akkor lehetnek, ha olyan egyéneken fordul meg azok lelkiismeretes kihasználása, akik érzik a maguk felelősségét. A társadalmi bajok megszüntetése egyedül és gyökeresen csak a társadalomalkotó egyének lelkiéletének teljes átalakulása által lehetséges.

Nővédelem és gyermekvédelem, mindkettő a családi élet züllésének nagyságából következő szükséges dolog. A gyermek ma nagyon különböző szempontból tekintett dolog a szülők életében. A gazdagok úgy tekintik,

mint akinek tehetségével büszkélkedni, kitűnni és előrehaladni, vagy még inkább azokat egy nagyúri gesztussal elhanyagolni lehet, a szegények meg hasznukat akarják húzni; de arra, hogy annak a gyermeknek örök értékű, halhatatlan lelke van, nagyon, nagyon keveset gondolnak. Hol vagyunk attól a nemes és tiszta élettől, amikor a család együtt volt a templomban s hazamelve megkérdezte az apa: „No, fiam, mi is volt a szent lecke?” s akkor arról indult azután tovább a beszéd szép, istenes módon.

Ily körülmények között tehát, mikor mind e bajokat még a háború züllesztő hatásai is nevelik, és anyáknak és gyermekeknek egyaránt legdrágább lelki javai indultak veszendőbe, minden erőnknek és főképp egész hitünknek összeszedésére lesz szükségünk, ha komolyan segíteni akarunk. Nem ér semmit bármi szép intézmény akkor, ha nem olyan emberek töltik be az általa kirótt kötelességeket, akik érzik, hogy ők nem élnek egy végesség esetlegességének nyomása alatt, hanem tudják, hogy mindent nagy bölcsességgel intéz és végez el a gondviselés.

A gyermekápolásnál, növédelemnél sem ér semmit az, ha teljes tudomány szerint vagyunk is képesek elvégezni a reánk rótt feladatokat, de a szívünkben nincsen az indító,

kezdeményező szeretet. A lélek az, amelyiknek elsősorban kell átváltoznia, hogy átváltozzon a társadalom.

Ezért iktattak ennek a kurzusnak a tárgyai közé, hogy egy jó katolikus szóval éljünk, lelki gyakorlatokat is, amelyeket minden felekezet külön-külön hallgat. A református lelki gyakorlatok egyik részének, a tulajdonképeni „lelki” résznek vezetésével én bizattam meg. Az előtünk kissé szokatlan szótól ne ijedjünk meg, hanem igyekezzünk ezeket az órákat arra használni, hogy a lelki elmélyülésben magunkat minél gyümölcsözőbben gyakoroljuk.

2. A hit.

Zsid. 11, 1.

A ki szokott bibliát olvasni, annak rögtön feltűnik, hogy a revideált bibliában másképen van e vers fordítva, mint a régi kiadásban. (A régiben talán még szebb is a fordítás.) Egyéb nemzetek fordítói is küzködnek e verssel. Ez azt mutatja, hogy a hit világa gazdagabb, mint a tudás világa; olyan gazdag, hogy az elme nem tudja kifejezéseivel követni. Ez látszik a görög eredetin is, pedig a görög a világ egyik leggazdagabb nyelve; s még az is szegénynek bizonyult itt. Az író való-

sággal küzd a nyelvvel, a lelkében él valami amit kimondani csak töredékesen képes. Ami hite előtt oly bizonyos valóság volt, azt elméje csak homályos tükör által láthatta és csak úgy közölhette velünk e szavakban mintegy tejuvegen át, mely egészen át nem látszó, de annál bájosabban mutatja, hogy mögötte valami nagy világosság van.

Azt mondja, hogy a hit a reménylett dolgoknak valósága. Tudjuk, hogy mindenki, hívő és hitetlen, az élet legnagyobb kincsének a reményt tartja. A reménység igen sok, sőt majdnem minden esetben több még magánál a dolgnál is. Amikor megkaptuk a mit reméltünk, majdnem mindig úgy érezzük, hogy a reménység szebb volt, több volt, nagyobb és értéke-sebb volt a megkapott valóságnál is. Valami nagyon mély oka van ennek, az tudniillik, hogy mi a bensőnkben mások vagyunk, mint amilyenek a mi valóságos megnyilvánulásaink: mi szellemiek vagyunk s a mi megnyilvánulásaink testiek. Magasabb természetünk reménységeinkben jút kifejezésre. Bármit remélünk, az, ha egészen közönséges dolog is, bizonyos tekintetben mégis ideális reménység: valami jobbat remélünk, mint amit eddig el tudtunk érni. És ezzel itt vagyunk a reménység lényegénél. Nem csak az a reménység, amit közönségesen érteni szoktunk alatta, hanem lényegében mind annak

összesége, alapértelme és azt foglalja magában, hogy valamikor egyszer mi olyanok leszünk, és olyanok lesznek a viszonyaink, amilyeneknek szellemi természetünknek megfelelően lennünk és lenniök kell. Nem mindenki szereti és szokta boncolni magát, még művelt ember is keveset törődik a maga bensejével. Azon, hogy milyennek, milyenekké kell lenniök, nem igen szoktak az emberek gondolkozni, de azért mégis nyilván van az tartva a reménységeikben, a lelkük titkos mélyén, hogy magasabb, értékesebb az ő valóságuk a megnyilvánulásnál, de főképen abban a vágyban — amit megint nem boncolunk — amit jobbra vágyásnak, jobb utáni törekvésnek szoktunk nevezni s ami univerzális minden embernél, az a vágy, az a remény, hogy majd minden jobban lesz. Ez az ösztönös vágy két belátás által lesz bennünk öntudatosá, keresztyén reménységgé.

Az egyik az, hogy ha tőlünk függne, sohasem lennénk jobbak, mert mi a lelkünk igaz lényegének intését mindig másképen értjük, mindig rosszabbul csináljuk. A másik meg az, hogy van valami erő, amely felfelé vonz. Ezt lehetetlen meg nem látni. Mindenki tudja, hogy az emberek általában s intézményeik, megnyilvánulásaik szintén rosszak. Nézzük csak meg a mai irodalmat s a mai modern, minden igazi emelkedettség nélküli életet. És mind e

mellett is vannak az életnek nagyszerű virágai, művészetben, irodalomban és közéletben, az egyházban és államban, és pedig olyanok, hogy meg kell hajolnunk előttük, s meg kell vallanunk, hogy ez mégis szép és nagy dolog. Nézzünk csak vissza a közel multra s láthatjuk, hogy a nemzetek olyanok voltak mint a marakodó kutyák s olyanok most is, bármit hazudnak a mai háborúról, hogy az ilyen nemes célért, olyan nemes indulatból folyik, az nem igaz, ez a legaljasabb üzleti háború: és ebből a rútságból mégis már eddig mennyi jó jött ki. És ha a hadi szállítók rút nyereség után futnak is, de nem kell felednünk, hogy egy csomó ember olyan lelki tökéletet halmozott fel, hogy a szívünk dagadhat az örömtől, hogy ezek magyarok, egy lelkek velünk. Ha igazán megnézzük a dolgokat, látjuk, hogy az egyesek aljas érdekből csinálnak mindent és mégis a sok sötét lap mellett annyi fényes lap van és az emelkedés eltagadhatatlan. Még szembe-tűnőbben látjuk ezt, ha a vallás terére lépünk. Azt vehetjük észre, hogy az egyes vallások sötétségben, babonában, sok visszaélésben elmerülve voltak (zsidóság, pogányság) s mégis a vallásos eszmék alapjukban tiszták, emelkedettek, és a hitnek voltak és vannak hősei. Sokan azt mondják, hogy a vallásosság ideje lejárt és most jön a tudományé; de ez nagyon

téves felfogás. A valóság az, hogy most is vannak vallásos emberek, most is van vallásos élet s talán ez még nagyobb erő most, mint régen bármikor. Az emelkedés nyilvánvaló.

A keresztyén reménység tehát két belátáson alapul. Az egyik az, hogy magunk által semmi módon nem tudjuk elérni eszményeinket, a másik az, hogy van egy erő, amely tőlünk függetlenül úgy vezet mindent, hogy tényleg minden jobban lesz. Mindig, mindig emelkedés van, nagyobb világosság, nagyobb lelki harmónia, nagyobb békesség. Ezen alapul a keresztyén reménység, vagyis az a meggyőződés, hogy valamikor elérjük a tökéletességet. Az Isten képére vagyok teremtve, arra, hogy az Isten képe rajtam megvalósuljon, arra, hogy az életemből a környezetem életére békés hatások áradjanak szét, arra, hogy az életem bármily szerény is, de mécs legyen, amiből fény és világosság áradjon szét. Nem arra van teremtve, hogy több, kevesebb ideig égjen, s aztán kialudjon, hanem arra, hogy beolvadjon az örök világosságba, és úgy, ottan élje az ő egyéni életét: az Isten világosságában, menyországában legyen ragyogó csillag. Örök boldogságra vagyunk hivatva, és a reménység az, hogy el fogjuk érni. Ez pedig határozott igazság. Az Isten nem délibábot, hanem valóságot mutat. Nem olyan reménység, mint az embereké, hogy

majd egyszer talán, valamikor jobban lesz minden; nem, a keresztyén reménység egy nagy valóság, az Isten adta, s azon alapul a szépsége, hogy míg a mindennapi reménységben a reménység mindig szebb a valóságnál, a ker. reménységben a kettő összeesik. A valóság és a reménység egy és egyforma szép.

Ezt világítja meg szent leckénk második fele: „a hit a nem látott dolgokról való meggyőződés“ vagy a régi fordítás szerint „azoknak, a melyek nem láttatnak, bizonyítéka“, mutató táblája. És itt jutottunk el oda, ahol a mai ember a hittel leginkább hadi lábon áll. Ma a hitről beszélni nevetséges dolog a legtöbb társaságban. A jelen levők, a szemmel láthatók foglalkoztatnak mindenkit, s avval, ami csak hitünkben létezik, nem hozakodunk elő. A mai, természettudományos alapon képzett ember azt mondja, hogy ő azt hiszi, amit lát, kivéve az ezres bankót, amelyet kevesen láttak ugyan, de a létezésében hisz mindenki. Pedig, ha valaki azt gondolja, hogy ő a valóságot látja, akkor nagyon nagy tévedésben van. Az anya látja az ő gyermekét mindenféle helyzetben, korban, sokféle körülmények között és állapotban: melyik hát azok közül a valóság? Nézzük az egész életet, amint van. Látja valaki ebben igazán a valóságot? Egy nagy háborgó tenger az élet, amelyiknek mi a partján állunk és mit lá-

tünk belőle? Azt az iszapot, amelyet kihány, legfeljebb egy pár összetört hajóroncsot, de a valóságot, a mélységek mélységét nem. Csak költők és művészek szeme látja meg néha ezt a valóságot, s ők is csak milyen keveset belőle! Egy-egy mosolygó ajak, egy pár mély tűzű szem, a mi a művész keze nyomán felvetődik. Többet a közönséges ember nem lát. Mert hát mi is a valóság? Semmiesetre sem az, amit látunk; az muló tünemény, úgy, amint mi magunk is azok vagyunk, s nem az a valóság, a hogyan itt vagyunk, s nem az a való élet, amit mi élünk. A valóságot a hit szeme látja csak, de nem úgy, mint a művész szeme, a valóság egyes felcsillanó vonásait, hanem a teljes valóságot összefoglalva. Mi most a teljes valóság? A teljes valóság a reményeink összesége. Az a keresztyén reménység, hogy bennünk minden tökéletesebbre, jobbra, szebbre hivatott, mint a hogyan most van, és ki is fog tökéletességre fejlődni, és ez az egyedüli valóság, amelyen kívül más nincs. S az életnek ebben a nagy tengerében, amelynek mi csak az iszapját látjuk, ennek a tengernek a mélyén ez a valóság van. És a mit a művész szeme csak egy pár pillanatig lát, a hit világa teljesen feltárja előttünk. Tudomány, művészet, irodalom mind csak tükördarabokat mutat s kicsoda az, akinek elég erős a tekintete, hogy ezeket egész

képpé alkossa össze? Művésznak és tudósnak kell lennie egy személyben és akkor is töredékes képet lát csupán. A valóság, a hit, a keresztyén reménység teljesen Krisztusban foglaltatik össze. Ő az a valóság, amely mindennek az alapja, mindennek az egysége és mindennek a célja. Ő az egyetlen valóság. Mindaz, ami szép és igaz, az ő részleges visszatükröződése. Ha hiszik az emberek, ha nem hiszik, minden, ami szép, őrá ragyog vissza és őbelőle táplálkozik. Az egész valóság őbenne van összefoglalva. A hit őhöz kapcsolódik, benne ragadja meg a valóságot, ő a mutatója a valóságnak. Benne van felsorolva minden, ami a valósághoz tartozik s az ő neve a valóságot fejezi ki. Csak Benne látjuk ezt hiánytalanul, az ő tövis koronás fején, glóriás homlokán, ahol a bánat mellett tengernyi vigasztalás van, az ő szelid szemén, amelyből tökéletes szeretet sugárzik felénk, az ő igazságot hirdető ajakán, ahol a fájdalom mosolya vigasztal s a vért hullató szíven, ahonnan életforrás tör felénk. Ő benne van a teljes valóság. Vagyis a benne való hit a mi életünk gyökere és koronája. Ez töltheti csak ki a mi életünket, s ha valaki erre el nem jút, az nem helyezkedett még el a világegyetemben, kapkodás minden munkája, nem tudja, hogy honnan jött és hova megy, vagyis igazi életről nála szó sem lehet.

Amennyiben hozzá kapcsolódunk, annyiban látjuk és éljük a valóságot. Ezért mondja Pál apostol „ami nincs hitből, az bűn“. Itt van a keresztyén hit nagy titka. A mi hitből van, az igazság, világosság, szépség, szentség, tökéletesség: valóság. Mindenben az a kérdés, hitből van-e, vagy nem? Hitből vagyunk-e itt; hitből vagyunk-e reformátusok? Hisszük-e hittel, hogy reánk nagy jövő vár, Istennek nagy céljai vannak velünk, és hisszük-e, hogy Isten általunk munkálja és éri el az Ő nagy céljait. Ez adja meg az élet alapját. Ez tölti ki a lelket és adja az erőt, ez adja a békességet, amely nem tétlen nyugalom, hanem tetterővel tölti meg a szívet. Ilyen hitet kívánok mindnyájunknak. Ámen!

3. Az üdvélet.

Csel. 16, 16—34.

A textus első része azt magyarázza meg, hogy Pál és Silás miért voltak a börtönben. Abból a szolgáló leányból, akiben jövendő mondás lelke volt, a gazdái nagy hasznot huztak. Pál meggyógyította s így sértette a gazdák érdekeit, ezek felbujtogatták a népet, az felzendült és börtönbe vetették az apostolokat. Ebből megtanulhatjuk azt, hogy az igazi, mély-

séges lelki munka, a vallás terén való munka, a mások javára való munka, mivel önző és gonosz érdekek érvényesülését akadályozza, mindig ilyen nehézségekkel jár együtt. Erre el is kell készülni. Szenvedéseink és megpróbáltatásaink lesznek, de az együtt jár vele és mindig csak hasznára, előmenetelére van az igazi munkának. Ha a keresztyén munkát is olyan olcsón lehetne csinálni, mint mást, az nem is volna jó, mert akkor a kufárok e téren is hamarosan kiszorítanák a lélekben hivatottakat, és profanizálnák a szent ügyet. Különben ezek a nehézségek hozzá is tartoznak az evangyéliomi munkához, mint a valódi benső sikerek eszközei. És az Isten a kellemetlenségeket, a munka nyomában járó szenvedéseket épen úgy felhasználja, mint az örömet és a diadalt.

Tehát Pál és Silás börtönbe kerültek és most ott vannak egy profósz, egy börtönőr felügyelete alatt. Börtönörnek képzeljük magunk elé egy mogorva, vén kiszolgált őrmestert. A mikor végigküzdött a római légiókban egy csomó háborút, egy ilyen állást adtak neki. Sok vihart, sok csatát látott, kemény és érzéketlen lett a szive. És most egy olyan jelenet tárult eléje hamarosan, mely egész mélyéig meghatotta és átalakította még az ő kérges szivét is. És az apostoloknak ott és akkor je-

lentkezett valóban felemelő sikere, mikor e világ szerint csúfos kudarcot vallottak, és igehirdető munkára, és épen annak valamelyes sikerére még csak nem is gondolhattak. Ők ahelyett, hogy zúgolódtak volna — mint ahogyan mi cselekednénk bizonyosan, ha ma igazságtalanul börtönbe vetnének — éjjélkor elkezdtek imádkozni és énekelni. Valami nagy, különös erőt látunk itt megnyilatkozni, amely ma is létezik és hatni képes, amely megújítja az életet és hatalmas rázkódásokat idéz elő. Ma erre a belső erőre vetjük a legkevésbébbé figyelmünket, elsiklunk felette, elmellőzzük. A ma embere a külső sikerre ad sokat és arra épít mindent. Pedig a külső sikerek kevés értékűek, mert mulandók, gyorsan eltűnők. Nem az a fő — és ezt különösen azoknak nem kell elfelejteniök, akik valamely társadalmi téren dolgoznak, socialis munkában forgolódnak, hogy külső sikereket, valami kézzel foghatót elérjünk. Az is nagyon jó és ödvösséges cselekedet, ha valakit egy konkrét veszedelemből kimenthetek. Ez szép, fontos és szükséges; de a lényeges mégis a belső, az ami nem látszik, a lelkek teljes átalakítása. Az, ha az embereket nem csak egy bizonyos esetben mentjük ki, hanem ha a lelket tudjuk olyan életirányba állítani, amely boldoggá teszi az életét. Ez az igazi eredmény, ha azt a lelket igyekszünk kiéplíteni mindenki-

ben, amit nem látunk, de amely ténylegesen egyedül viszi előre a világot. Az apostol és kísérelője így gondolkoztak. Nem számított az nekik semmit, hogy olyan borzasztó helyzetbe kerültek, hanem énekeltek és dicsérték az Istent, s ha valami, úgy ez az, ami megragadja a lelkeket s olyan sikereket hoz, amiben az életnek igazi értéke rejlik. Ez az erő akkor termi meg a gyümölcsöt, amikor nem is számítottunk rá, ez fogja teljesen megváltani, átalakítani a világot, az embereket, a körülményeket s mindent olyanná tesz, amilyenekké lenniök kell. Ez a természetes haladásnak az útja. Hiába csinálunk nagyszerű socialis intézményeket, semmit sem érünk vele, ha nem változik meg a szív, viszont, bármilyen gyenge és ügyetlen intézmények keretein belül, sőt minden keret nélkül megváltozott szívek útján hatalmas dolgokat tud elvégezni az Isten, aki az ő ilyen munkásainak nem csak az emberek rossz indulatait, hanem még a természet ártó erőit is szolgálatába állítja.

Ime most is „hirtelen nagy földindulás lőn, úgyannyira, hogy megrendülének a tömlöc fundamentomai és azonnal megnyílnak az ajtók mind“ A tömlöctartó azt hitte, hogy a foglyok megszöktek, az ő életének tehát vége, és öngyilkos akart lenni. Pál apostol azonban megvigasztalja, hogy ne féljen, mert valameny-

nyien ott vannak. Ez a szokatlan eset egyszerre megvilágítja a börtönőr lelkében, hogy itt valami óriási erő működik, hogy itt nem földi viszonyok uralkodnak és ezért kérdi: „Mit tegyek, hogy üdvözüljek.“

A történet folytatása olyan meglepően és nagyszerűen egyszerű. Egy hatalmas átalakulásról van szó, amelyet mi olyan ritkán tapasztalunk. Hányszor prédikálunk mi és nincsen semmi láttatja, nem hogy egyetlen szavunknak ilyen hatása legyen. S ez az ember, ez a profész, ez a durva, keményszivű, kiszolgált katoná egy szóra megtér és az ő házanépe is, s az az előtt még rideg, szomorú házatája paradicsommá változik át. Valószínű, hogy ennek a dolognak az a magyarázata, hogy annak, aki e szót mondotta, az arcán, az életén, az egész magatartásán látta a börtönőr a munkálkodó, hatalmas erőt; azt, hogy ez az ember hisz a Jézus Krisztusban, s látta rajta az idvezültség tudatát. Aki mondotta, hitből, tapasztalatból mondotta, mert élte azt az üdvösséget, amit kilátásba helyezett. Ez a titka minden belső erő kifejtés eredményességének: a meggyőződés és a tapasztalat, az, hogy amit az ember az ő lelkében megélt s a melynek alapján belső tapasztalatokat tett, azt adja tovább. Hiába akarjuk azt, hogy avval vigasztaljunk, amit tanultunk, ez nem lehetséges. Első dolog a magunk lel-

kének átalakítása, a lelkünk üdvélete. Csak annak van igazán ható ereje, amit a magunk életéből mondunk.

Mit tesz az tulajdonképpen, hogy a börtönőr hitt Jézusban és mit tesz az, hogy üdvözült mind ő, mind házanépe? A multkor beszéltünk arról, hogy mi a hit, elmondottuk, hogy a nem látott dolgok az igazi valóságok, a reménység, és a hit ezeknek mutató táblája. Ezek a nem látott dolgok és a remélt dolgok egyik s bennük van az élet igazi valósága, ami nem mulandó, nem eltűnő, nem hullámszerű, hanem a gyakorlati szem előtt elrejtett igazi valóság, ami a való életben az örök, soha el nem pusztuló, mindig megmaradó vonás, ami a dolgok lényege, ezt mutatja meg nekünk a hit. A reménység és a hit által mutatott valóságok összesége van meg azután a Jézus keresztjében. Ezért mondotta Pál, hogy higgy a Jézus Krisztusban. Mert ami az életnek drága értéke, ami igazi, soha el nem muló, ami után vágyunk, ami szent reménységünk, amiről számot sem tudunk adni, de tudjuk, hogy szebb, mint ami van, az mind a Jézusban lett valósággá és léletté. Vagyis mindezt Jézusban megnyerhetjük. Pilátus ezekkel a szavakkal vezette ki az Üdvözítőt: „Ime az ember!” Igaza volt, Ő az ember, az a Valaki, akiben az ember tökéletessége megvalósult, mindaz, ami az em-

berben állandó, jó és szép, nemes, amiért élni érdemes, mind mind Benne jelent meg. Az Istennek és az embernek csodálatos, bájos belső egyesülése. Az Isten szentsége, bölcsesége, jósága, szeretete és az ember reménységei, vágyakozása, odaadása, önfeláldozása, ami az emberben, ebben a kedves, de elvásott gyermekben szép, Benne csodálatos egységben van meg. Az Istenképe, amely az emberről letörlődött, de egyikről sem egészen, az Isten képe, aminek megkopását mirajtunk mindenki siratja, mely rajtunk alig felismerhető lett a sok cinikus hatás következtében, Ő rajta égi eredeti frissességében, vonzó erejében tárul elénk. Ő Benne tehát az Élet jelent meg a földön, szent, emberek számára való isteni Élet, az az Élet, amire mi mindnyájan hivatva vagyunk. Mert nem arra vagyunk hivatva, hogy nyugtalanokdjunk, tülekedjünk és keseregjünk, hanem hogy minden szenvedést, kínt lábbal tiporva járjunk az Élet tengerének hullámain, mindent megtiporva, ami be akar szennyezni, mindenén járjunk diadalmasan, békességesen, az üdvnek az árján. Ez csak Vele lehet és azt jelenti, hogy Vele járjunk e földi életben, de mennyei úton. Vele járjunk tiszta égi magasságokban, a kegyelem szárnyain, az Isten szeretetében. Ki kell szakadnunk ebből a kicsinyes, sötét, visszavonásokkal teljes életből, felemelkednünk

mennyei magasságba és ott járni az Isten színe előtt, az Isten országában, a béke, a tisztesség, az erő birodalmában.

Itt látszik tehát az, hogy hinni és idvezülni egy. Amikor igazán hiszek a Jézusban, amikor Ő az én szívembe költözik, akkor élem az Ő életét, vagyis az üdv életet. Az üdvösség valóban az, aminek tanultuk, a mennyei zavartalan boldogságban, a fényházában való élet, Jézusnak szemünkkel való meglátása, de nem olyan naiv módon, mint ahogyan a gyermekek — és a felnőttek is sokan elképzelik; nem úgy, hogy itt lenn élem a kárhozat életét s majd a halálom után egy fényes mennyei házába jutok. Nincsen föld és menny külön. A menny határai lehatolnak a földre és a föld élethatárai felérnek a mennybe; és már itt lenn bele kell jutnunk a mennyei életbe. Az Istennek nem az a célja, hogy itt lenn velünk a kín nyomoruságos útjait járassa és jutalmul tűzze ki az üdvösséget; hanem hogy a földi életet megszentelje. És bizonyos az, hogy üdvözülni csak itt a földi életben lehet. Mert az Élet egy és semmi nem tudja annak egységét megzavarni. A halál csak átmenet. Egy a mi életünk, mint ahogyan egy Isten van, egy üdvösség van, siron innen és siron túl, földön és földön túl. Ez a keresztyénség és kálvinizmus megváltáshite és igazsága. Az, hogy az

Istennek célja az üdvösséget a földön megvalósítani. Ezt kell azoknak a szemé elé tárni, akik azt mondják, hogy a keresztyénség a földi életet tunyává teszi, mert egy eljövendő, túlvilági boldogsággal biztatja az embereket. Ez nem igaz, reánk nézve nem igaz, mert mi a földi javakat úgy értékeljük, ahogyan megérdemlik, és az életet át akarjuk nemesíteni, üdvéletté tenni, amely élet javaival szemben minden értéktelen, illetve mindennek csak annyiban van értéke, amennyiben a földi élet üdvjait, azaz a benső lelki élet szellemi erőit, gyümölcseit és értékeit gyarapítani képes. Azért ez a hit által belénk plántált új élet, a Krisztusban való üdvélet az egyetlen reális érték, a legfőbb jó. Aki ennek birtokában van, az gazdag s aki ezt megkapta, az óriási, kimondhatatlan tőkével rendelkezik, ha szegény is. Azok az emberek, akik pénzért és élvezetért folytatnak hajszát, szegények, míg azok, akik Jézust s Benne az Élet valóságát megkapták, gazdag és nagy-szerű életet élnek s ezek életéből a közre áldások áradnak ki.

Ez különösen a mi egyházunk egyik leg-szebb feladata, hogy a magyar nemzet közéle-tére termékenyítőleg hasson ki. Ez az igazi kálvinista érvényesülés. Nem abban kell ver-senyeznünk, hogy minél nagyobb legyen a külső befolyásunk. Pál ezt az életet élte és ezért

volt az ő szavának olyan nagy ereje s neki egy pár szava azért boríthatott fénybe egy egész családot, egy egész háznépet; ahol az előtt az öröm és béke ismeretlen fogalmak voltak, azok beköltöztek most ide éjjél idején, és az egész háznép „örvendezze, hogy hitt az Istennek.” Vajha minél többen ezt a fényt és derűt, ezt a bizodalmat árasztanak magukból, hogy Magyarországon s ebben a szegény Erdélyben minél több olyan háztáj volna, ahol örvendeznek, hogy hittek az Istennek. Ámen.

4. A megtérés.

Csel. 11, 1—18.

Ez a történet folytatása Péter és Kornélius történetének, annak, hogy Kornélius százados hogyan tért meg, hogyan hívatta magához Pétert, akinek prédikációja közben a Szent Lélek leszállott a háznépre, amely azután megkeresztelkedett. Ezt zokon vették a zsidókból lett keresztyének, mert az ő felfogásuk az volt, hogy az üdvösség csak a zsidóhoz jött, tehát a pogányoknak, hogy keresztyénekké lehessenek, előbb zsidókká kell lenniök. Péter ezzel a beszédével azt magyarázza meg, hogy az Isten neki utasítást adott arra, hogy a pogányokat habozás nélkül keresztelje meg. Vagyis

a keresztyénné lételnek a feltétele nem a zsidóvá létel, hanem a megtérés. Hogy ezt ilyen képen adja tudtára az Isten Péternek, az azért van, mert a zsidó vallás legjellegzetesebb törekvése a tisztátalantól való tartózkodás és a tisztaság keresése. De a tiszta vagy nem tiszta zsidó szempontból nem az, mint magyar szempontból. Ők rituális tisztaságot keresnek, ami a mi szempontunkból lehet undorítóan piszkos is, viszont ami mi előttünk ragyogó tiszta, az a zsidók előtt ritualiter tisztátalan. A lepiszkosabb lengyel zsidó tiszta, a legragyogóbb keresztyén kisasszony pedig tisztátalan. Ettől a furcsa tisztaságtól várták ők (s várják ma is) az idvességet. Azért figyelmezteti az Isten ilyen körülményesen Pétert, hogy erre nincs szükség. Péter álmának az a magyarázata, hogy „semmi sem tisztátalan önmagában“ s az üdvösség nem attól függ, hogy valaki sonkát vagy libacombot eszik-é.

Az elbeszélés lényege aztán az, hogy Péter előadására a hallgatók meggyőződtek és azt mondták, hogy a pogányoknak is adott az Isten megtérést az életre. Vagyis az életre való jútásnak az Isten előtt a megtérés a feltétele. A megtérést a szentírás már az ótestamentom sok helyén is hirdeti. Hogy mi is az tulajdonképen, arról sokat vitáznak az emberek. A dolog nagyon egyszerű. Az írásból

látjuk, hogy az Isten azokhoz intézi a felhívást: „Térjetek meg“, akik nem jó úton járnak. A megtérés azt teszi, hogy ha Budapestre akarok menni és a brassói gyorsvonatba ülök bele és Apahidán észre veszem tévedésemet, kiszállok és beleülök a budapesti vonatba. Ha tovább is abban a vonatban maradok, soha nem érek Budapestre, csak ha a földet megkerülöm. De az üdvösség kérdésében ez lehetetlen, nem lehet a földet megkerülni. Tehát ha indulni akarok azok felé a remények felé, amiket az emberiség céljának ismerek meg, ha menni akarok az Istennel való egység felé, a békeség, az Istentől adott tetterő felé, az üdv élet felé, ahol minden békés, tiszta, szent, nincs nyomor, a lelkek Istennel egyesülve a béke örömeit élvezik s ha észre veszem, hogy azon az úton vagyok, amely a háborúságba, a békeség utáni kapkodásba, a tisztátalanságba, érzéki dolgok utáni hajszába visz, meg kell fordulnom, ott kell hagynom régi irányomat s arra az útra térnem, amely a célomhoz visz.

A biblia úgy fejezi ezt ki, hogy a világot elhagyni és az Istenhez térni. A biblia a világ neve alatt foglalja össze azt, ami véges és lefelé von, a nyomort, kint, ami a lelkünk békéjét megzavarja, szárnyát megköti, mindazt, ami a világosságnak, örömnak, az Élet kialakításának akadálya. Ezt hívja a biblia világnak. Ezzel

szemben áll az Isten, az ő országa, az Ő békessége. A világ részén van a reménytelenség, félelem, hiába való küzdelem, eredménytelenség, ezek leplezése a lehetőségig, céda és céltalan szórakozásokba való elmerülés, mindaz, amivel a lélek el akarja tompítani önmagát, el akarja terelni gondolatait az örökkévalóságról. És aki ezen az úton jár, annak az a bűne, hogy itt jár. A brassói vonatban ülő ember nem fog soha Budapestre érkezni. A világ útján járó nem fog soha Istenhez, az üdvélethez érkezni. Nem kell, hogy embert ölt legyen, vagy valami más cégéres bűnben legyen, az az ő bűne, hogy nem a helyes úton van. Mindenkinek meg kell tehát tértí, aki az üdvélethez akar jutni.

A megtérésnek kétféle értelme van a biblia nyelvén. Az egyik a mindennapi értelemben van véve: az eltévesztett lépés után mindig szükség van megtérésre. Ha egyenes úton megyünk s azután félre útra lépünk, vissza kell mennünk addig, ahonnan eltévelyedtünk. Amíg tükör és homályosság által látunk, addig erre szükség van, hogy az eltévesztett lépést jóvá tegyük s megint a helyes irányba lépünk. A másik az, amiről itt van szó, az életre való megtérés: ez egy nagy, elvi elhatározó lépés, amely az egész élet irányát megváltoztatja, az egész élet útját. Számot vetünk azzal, hogy az

az irány, amelyen eddig mentünk, a világ útja, az csak oda vezethet, amerre a világ mutat, az Istennel ellenkező irányba; én pedig az Istenhez akarok elérkezni. Évvel számot vetetem, látom, hogy az útam ellenkező irányba visz, mint ahova menni akarok: tehát elvből véglegesen szakítok addigi úttal, addigi egész életemmel, és rátérek az Isten útjára. Én, akinek eddig a világ lelke szabta meg a gondolkozását, elhatározom, hogy ettől kezdve az Isten lelke fogja megszabni a gondolkozásomat. Ilyen megtérés csak egy van, egy lehet éppen azért, mert ez az életirány végleges elvi eldöntése, az egyedül lehetséges és helyes életelv tudatos elfogadása és érvénybe léptetése.

Aki ezt a lépést megtette, az ezzel belépett az üdvéletbe. Azért nevezi ezt a biblia az életre való megtérésnek. Sokan vannak, akik azt gondolják, hogy mint az iskolában az osztályzatot évközben nem olvassák fel, hogy a gyermeket nagyobb szorgalomra ösztökélje a bizonytalanságnak az a rettegése is, hogy majd mi lesz a vizsgán így e földi életben mi sem lehetünk bizonyosak üdvösségünk felől, az majd csak a halál után dől el, hogy kárhozatra jutunk-e vagy üdvösségre. Ez a régi róm. kath. felfogás. A reformátorok nem így tanították. Ők hirdették az üdvbizonyosságot, amit ma sokan pietista beszédnek gondolnak, mert azt

hiszik, hogy senki nem tudhatja életében, hogy elkárhozik-e vagy idvezül. De hát azt csak mindenki tudhatja egész bizonyosan, hogy ő az Isten útját akarja-e követni, vagy a világot. Annak az elhatározásomnak, hogy én Isten útját akarom követni, öntudatosnak kell lenni: tehát üdvéletem is csak öntudatos lehet. Feltétlenül Istentől függ, de az én akaratommal az én világos tudatomban megy véghez mint a Szentléleknek bennem és általam végzett munkája.

Ez az életre való megtérés u. i., mint szent leckénkből látjuk, a Szentlélek ajándékával van összekötve. Aki pedig ezt megkapja, annak az Pál apostol szerint zálog arra, hogy Istennel fuisági viszonyban van. Mi Isten fiai, az ő családja vagyunk, ami azt jelenti, hogy az Isten lelke van bennünk, a Szent Lélek indít cselekvésre, hogy megvilágosító, akarásadó ereje az üdv útján tovább visz. Mikor valakiben diadalra jut az a hit, hogy életét meg kell változtatnia, s ha ez a hit arra kényszeríti, hogy oda is adja az életét Istennek, akkor annak életén ugyanabban a pillanatban a Szent Lélek is elvégzi átalakító munkáját. A hitnek ebben az erejében a Szent Lélek ereje nyilvánul meg s azért mondjuk az ilyen életet hitéletnek, mert a hit által a Szent Lélek kormányozza. Pál apostol azt mondja, ami nem hitből van, az

bűn. Ez megmagyarázza igazán, hogy mi a bűn? Nem amit a világ annak nevez, hanem az, ha nem élünk hitéletet. Azaz, ha megmaradunk a világ útján, ami maga a kárhozat, a helyett, hogy az Isten útját választanók és üdvéletet élnénk a magunk és mások igazi javára. Mert a hitélet a béke, tisztaság és szentség élete, mivel minden mozzanatot az Isten és az üdv szempontja alá helyez. Nem zárdai élet ez, sőt lényegében különbözik attól, hiszen a zárdai élet önsanyargatást, a földi élet örömeiről való lemondást követel egy jövő élet boldogságának reményében. Ez meg egészen más. Nem vesz el egyetlen életörömet sem, sőt teljessé, igazzá teszi azokat. A megtérést, életünknek Isten szolgálatába állítását azért tartják sokan nehéznek, mert azt hiszik, hogy az az élet megcsorbításával jár, megrövidítésével, örömről való lemondással és szenvedésre való felesküvéssel. Ez nagy tévedés; semmi nem csorbítja meg annyira az életet, mint a világbanélés. Az a világi élet nyugöz le bennünket, ellenben a hitélet az az igazság, az életnek egyetlen igazsága, amelyet aki megismer, azt Jézus szerint szabaddá teszi. (Ján. 8₃₂). A megtérés nem vesz el semmit az élet teljességéből, nem korlátozza azt, sőt éppen egész gazdagságra és szabadságra emeli. Teljessé teszi, az ember mint ember, mint szellemi lény, mint

Isten gyermeke élheti ki magát egész szabadságban s az igazi életörömök valódi élvezésében. Itt vannak a megbánás nélküli örömök, a visszahatás és szomorúság nélküli örömök, a zavartalan béke, nem pedig kimesterkedett csendesség. Nem egyik másik érzékünk izgatásából származó öröm, hanem az élet mélységéből és teljességéből fakadó és azt gazdagító tiszta, derült öröm. Ha valaki ezt a lépést bátran megteszi, az tapasztalni fogja, hogy a földi értékekről való lemondás igazi értékek elnyerése, és a megtérés nem szabadságot vesz el tőlünk, hanem rabságot; és igazi szabadságot ad. Hamis örömeket vesz el és igazi örömeket ad.

Azért mivel a megtérés ilyen gyökeres átalakulással jár, más oldalról újjászületésnek mondjuk. Ha u. i. az ember, aki megtudta és megtapasztalta, hogy ő nem a helyes úton van, hogy a világ útja nem oda visz, ahová ő menni akar, megfordul és arra az útra lép, amely a céljához vezet, akkor ez nemcsak útváltoztatás, hanem a fentiek értelmében valóságos állényegülés. Az állényegülés tana nagyszerű tan, de nem akkor, ha az ostyára alkalmazzuk, hanem ha az emberre. Az van benne kifejezve, hogy az ember az ő igazi lényegére tér vissza. Születtünk Istengyermekeinek, de világfiakká lettünk, eltávoztunk Atyánktól: tehát egy nagy elvi elhatározással vissza kell térnünk hozzá. Ez a

Szent Lélek ajándékával jár, azaz az Istenképének rajtunk való visszaállításával, ami már nem csak az út megváltoztatása, egyes hibáinknak megjavítása, hanem teljes átalakulás, valódi újjászületés. A biblia úgy fejezi ki, hogy az ő emberből új ember születik. Ugyanaz marad és mégis egészen más lesz. Jó erdélyi kifejezéssel a savanyúságát elvesztett borecetre azt mondják, hogy „megtért.“ Vagyis ecetből újra borra lett. Természetesen ez neki nem sikerül egészen, az embernél egy kicsit jobban kell sikerülnie. Ha a világban élő és Istentől elfordult ember, akit sok baj nyom, az istenfiúságnak kedves nemes ízét elveszítette és megecetesedik, elfanyarodik, meg kell tértnie, és a megtérés ennek a fanyar iznek az elvesztését jelenti és a régi édes, kedves íz visszanyerését. De hogy ez nem csak kireperálása életünknek, hanem valóságos állé-nyegülése, azt fejezi ki az újjászületés gondolata. A fanyar ecetből újra édes bor lesz: az elfáradt, zord, fásult emberből újra üde, nyájas, örömteli gyermek.

A kis gyermek az anyja keblén a teljes boldogság mintaképe s nincs olyan szív, amely ilyent megindulás nélkül tudna nézni. A képekben is egyike a legszebbnek a Madonnakép. De a kis gyermek öntudatlan, nincsen tudatában boldog helyzetének. Ez a boldogság, ez a szelidség, ez a bizonyosság vár mireánk, ezt

akarja az Isten nekünk adni, azt, hogy megpihenhessünk teljes biztonsággal az Ő atyai keblén, átalakulhassunk vissza eredeti alakunkra. A kis gyermeknek üdvről nem beszélhetünk, mert nincs önludaton, de ha mi ilyen gyermekek leszünk az Isten keblén, ha visszatérünk az eredeti rendeltetésünkhöz, ez az üdvösség, mert tudjuk, hogy honnan jöttünk és hova megyünk és mentünk vissza. Ez a megtérés az egész világ átalakulása, mert ha mi belül átalakulunk, az egész világ átalakul. Mindenki tudja, hogy a világot úgy látja, amilyen ő belül. Ha belül a szív rendben van, az Istennel harmóniába jutott ismét, akkor a külső élet is nagyon szép és ragyogó lesz, megoldódik a lét titka, a bántó jelenségek, amelyek keserítenek az életben, elsimulnak, igazságtalanság, nyomorúság, dísztelenségek, amelyek az életet csuffá teszik, megkapják a magyarázatukat s szép harmóniává olvadnak át. Azelőtt nem jó helyről néztük a világot. Ha jó helyről, az Isten atyai kebléről nézzük, harmonikus lesz minden, mert minderről tudjuk, hogy ezt az Atya tette, az ő bölcsesége hozza ezt így magával s a legsötétebb felhő megett is ott látjuk a világosság napját s a felhő csak arra való, hogy a nap megette annál szebben keljen fel s a mennydörgés kíséri az angyalok énekét. A régiek elmúltak, mindenek megújultak.

Az embernek, aki boldog, békés életet akar élni, első feladata a megtérés az életre. Ámen!

5. Az újjászületés.

János ev. 3, 1—18.

A multkor beszéltünk az újjászületésről, hogy az nem csak előfelétele az üdvösségnek, hanem maga az üdvösség. A régiek elmúlnak, a világ, a test, a mulandó, szóval az, ami a tovahullámzó, romlandó, ami véges, ami rajtunk teherként van s amitől az élet tökéletlenségei, szenvedései származnak: ezeknek el kell múlniok és így valósúlhat meg az, ami az életben örökértékű, állandó, harmonikus, fényes, boldog és üdvösséges. Azt mondtuk, hogy az újjászületés nem egy, a halál utáni átlényegülés, hanem az Isten megadta a lehetőségét annak, hogy ez a változás már itt a földi életben végbe menjen, vagyis mi felszabadúlhatunk már most a végeség nyomása alól és élhetünk itt a földön üdvéletet. Ez az újjászületés. Lássuk most ezt közelebbről textusunk nyomán. Nikodemus előkelő zsidó farizeus volt. A farizeusok nem azok voltak, akiknek ma ismerjük és tartjuk őket. Most a képmutató és magukat nagyra tartó embereket nevezzük farizeusoknak, mert Jézus egyszer képmutatóknak nevezte őket. Pedig ők

derék és becsületes emberek voltak, csak az a hibájuk volt, ami ma is igen sok embernek, hogy cselekedetek által akarták elérni az üdvösséget. Azt hitték, hogy üdvözülnek, ha bizonyos törvényeket betartanak, bizonyos napokon böjtölnek, a kiszabott imádságokat elmondják, az egyházi adót pontosan befizetik, szóval, ha ezt vagy azt megteszik. Világos, hogy ez egy nagy tévedés. Ezek hozzátartoznak az üdvösséghez, de nem ezek idézik azt elő, inkább következményei annak. Bárhogyan betölti valaki a törvényt, akármilyen nagy cselekedetet visz véghez, üdvéletre ezen az úton soha nem fog eljutni. Az ilyen gondolkozás üzleti gondolkozás. Amit reám bíznak, azért teljesítem, hogy nyerjek rajta valamit. Pedig az üdvösség nem csere árú, s a lélek nem valami télen nyugalmat érez, ha üdvéletet él. Sőt ellenkezőleg. Nem olyan az üdv, mint valami nyaláncság, amit a gyermek kap, hogy az érzékei gyönyörködjenek benne. Valami ellenállhatatlan erővel hajtó belső hatalom, az új életereje. Tudjuk, hogy az élet hatás és kölcsönhatás, hatások érvényesítése és hatások elfogadása. Minél magasabb rendű életet él valaki, annál jobban hat a környezetre és annál elevenebb hatások magába vételére. A növény a legközvetlenebb környezetétől fogad el hatásokat és erre hat. Az állat hatáskerülete már nagyobb, élete teljesebb, mert mozogni

tud; az ember meg már olyan helyekről is fogadhat el hatást, amelyekkel közvetlenül nem érintkezik. De az emberi élet hatásterülete nem csak a föld, sőt akkor nem teljes, ha ezt veszi be csak, a teremtet dolgokra szorítkozva: igaz valóságát életünk akkor éri el, ha az Istennel, a mindenség Urával, akiben minden benne van, általunk hatásviszonyban, fogadunk el Tőle hatást, és hatunk rá az imádkozásban. A mi életünk nem lehet állati, alacsony élet, hanem teljességre kell jutnia, az Istenig kell felemelkednie, erre vagyunk rendeltetve. Az üdv élet ezért nem lehet valami állapot nyugodt élvezése vagy szemlélése, mint amilyent a régiek próbáltak megvalósítani a zárdai kegyességben. Nem ez az üdv eszménye, hanem az Istentől vett hatások kiárasztása; egy erős, nagy, tökéletes és eredményes tevékenység. Tehát míg egyrészt cselekedetekkel megszerezni képtelenség, más oldalról, ha megnyertük, eleven cselekedetekben fog megnyilatkozni, az emberek és Isten iránti cselekvésekben, igazi jó tettekben. Ez a kegyelem által való megtérés gondolata. Az üdvösség nem valami érdem jutalma. Jó cselekedetekkel nem érünk el semmit, sőt mi tartozunk Istennek hálaival értük, hogy ezeket gyakorolhatjuk, hogy jót tehetünk, hogy az Isten munkálkodik bennünk és általunk, mert ez az üdvösség. Ez világosan mutatja, hogy egész életünk leg-

nagyobb jelentőségű ideje az újjászületés pillanata.

Amikor Nikodemus, aki azt gondolja, hogy cselekedetek által lehet megnyerni az üdvösséget, Jézushoz megy, azt akarja neki mondani, hogy ő teljesített mindent, amit a törvény parancsol s mégis úgy érzi, hogy nincs benne az Isten országában. Jézus elébe vág s azt mondja neki: „Ha valaki újonnan nem születik, nem láthatja az Isten országát.” Természetesen a farizeus ezt nem értette meg. Jézus folytatja tovább: „Te Izráel tanítója vagy és nem tudod ezeket?” Ők mindent tudtak az írásról, azt is, hogy hány betű van egy prófétai könyvben, azt is, hogy melyik a középső betű, de hogy mi az élet lényege, azt nem értették meg. Ma is vannak, akik az írásban nagy jártasságot szereztek s evvel nagy hatást értek el a népnél, de evvel nem elégedhetünk meg, mi a lényegét, a dolgok szellemét keressük s arra mutatunk rá, hogy az íráson át ez a gondolat vonúl végig: „Ha valaki újonnan nem születik, nem láthatja az Isten országát.” Nikodemus semmi módon nem érti ezt. Jézus magyarázza neki: „A szél fú, ahova akar és annak zúgását halod stb. 8. vers.”

Az újjászületés egy titokzatos átalakulás. Csodálatos dolog s az emberek azt hiszik, hogy épen csodálatosságáért nem igazság; pedig

épen ilyen titkos a test életének keletkezése is, a testi születés. Sőt azt sem tudjuk egyáltalában, hogy honnét jött az élet a földre. Csak azt tudjuk, hogy itt nem keletkezhetett, és mégis itt van. Látjuk a megnyílvánulásaiban: a virág virágzásában, a pacsirta énekében. Így van az újjászületés is. Honnan jön a lélek, nem tudjuk, hiszen „A szél fú, ahova akar.“ Ahova elhat a biblia egy betűje, ahol egy lélekben Isten kedve szerinti szomorúság támad, arra mindenfelé száll az új élet egy-egy csirája, egy-egy szivben megfogon s ott új élet támad. Talán az a szív már sokat szenvedett, talán az az ajak már sokat sóhajtott Isten után, máskor semmi haszna nem volt, de egyszer csak jön az új élet szállongó csirája és megszületik az új ember s az illető egy egész más világban látja magát, új remények, új vágyak, új szemlélet, új látás. Ez az Isten tökéletes ténye, ő adja azt kegyelemből.

Ez azt mutatja, hogy az újjászületés speciális keresztyén vallási dolog, nem valami filozófiai vagy erkölcsi egyéni reneszansz. A reformáció előtt volt a világnak egy nagy megújulása, amit reneszánsznak neveztek. De a keresztyén újjászületés valami más. Nem szabad összetévesztenünk azzal az érzéssel, ami gyakran előfordul, pl. egy-egy zivataros, fáradságos báli éj után is, hogy haza megyünk, az éjjel lármája után bizonyos lehangoltság vesz rajtunk erőt

és jó elhatározások, magunk fölé való emelkedések születnek meg a lelkünkben. Ez valami egészen más, mint a keresztyén újjászületés, amely Jézus személyéhez van kötve. Csak Jézusban és Jézus által születhetünk újra s akkor leszünk igazi, új teremtetések. Kilépünk magunkból, és belépünk a Jézus lelkébe. Levetkezzük az ó embert és felöltözzük Jézust. Láttuk, hogy ami igazi érték, jó, nemes, tiszta és szép az életben, az Jézusban foglaltatik össze. Ezért mondják, hogy Jézus a Krisztus, az Élet Felkentje, Ő magán viseli az Istennek bennünk megnyilatkozni képes tökéletes alakját. Megvalósul Benne gyakorlatilag az, ami bennünk elméletileg isteni. Az isteni kép rajta teljes, élete a teljes, igazi üdvélet. Ami bennünk ehhez a világhoz tartozik, azt nekünk el kell fojtanunk, azt ami véges, romlandó és elmuló, s érvényre juttatni azt, ami örökkévaló és tökéletes. Ezt nevezi a biblia az ó ember megöldöklésének. Az ó ember Ádám, az új ember Krisztus. Az újjászületés nem csak elméletileg vett megújulás, hanem valóságos, a Krisztus képére való átalakulás. Jézussal való belső egyesülésről van szó, az az újjászületés.

Jézus ezt egy nagyszerű képpel világítja meg. (14. vers.) A bibliaolvasók tudják, hogy itt mire van célzás. A pusztai vándorlás közben tüzes kígyók támadtak a zsidókra s a nép ezek

harapása alatt kezdett hullani. Mózes az Urtól kapott tanács szerint egy érc kígyót csináltatott s azt felállította egy zászlónyélre, azért, hogy amelyik zsidó arra néz, az élve maradjon, amelyik pedig nem hisz a dologban és nem néz rá, azt agyon harapják a kígyók és meghal. Ezt Jézus az ő áldozatának képévé teszi. A tüzes kígyót, a halálos elenséget felemelték egy zászlónyélre s aki rá nézett, annak nem ártott többé, az látta, hogy az ellenség le van győzve, meg van halva, a feje le van tiporva, Meg van törve a hatalma. Ahogyan ezt a kígyót felemelték, úgy kellett ez ember fiának is felemeltetni. Ez nem csak azt jelenti, hogy a Lévi zászlónyele olyan T alaku volt, mint a Jézus keresztje; hanem valami mélyebb értelme is van. Mint a hívő zsidó a Lévi zászlónyelén, úgy látja a hívő keresztyén a Jézus keresztjén felszögezve, megsemisítve azt az ártó hatalmat, mely az ő életére és üdvösségére tör e világon. Jézus büntelen volt, de a keresztségben magára vette a mi bűneinket. A baptisták éppen ezért nagy tévedésben vannak, mikor a gyermekkereszttség ellen a Jézus keresztségére hivatkoznak, mert annak egészen más értelme van. Ő azt tette abban nyilvánvalóvá, hogy velünk közösségre lépett nyomorúságunkban, és azt, ami minket agyon terhel és megakadályoz az övéhez hasonló üdvélet kifejtésében, magára vette,

a nagy emberi terhet, a bűnt. És ezt a halálos ellenséget vele felfeszítették, felvitte magával a fára a bűn terhét, a világ erejét, mindazt, ami akadályoz, hogy az Isten élete bennünk szabadon érvényesüljön; ezt mind az ő keresztién láthatjuk legyőzve, megtörve. Aki hívő szemmel néz a keresztre, az látja, hogy a bűn, a mi ellenségünk, ami nyomott, lekötött, fára van szegezve és nincsen hatalma rajtunk. Megszabadultam alóla, szabad vagyok. Nem vagyok köteles a bűnre hallgatni, nem vagyok köteles a világ nyomásának engedni, nem vagyok köteles a világ szennyes örömeiben részt venni, felettem mind ennek nincs hatama, mert ez meghalt, felfeszített hatalom, Jézus rólam levette és én járhatok felette, mint Jézus a tenger hullámai felett.

Így a Jézus keresztién megtapasztalom a békességet, a lelkem váltságát. A váltság az üdvösség egyik, mondhatnánk negatív oldala, elvétele mindannak, ami az üdvéletei akadályozza, ami a szellem szabad kifejlődését korlátozza, ami gát és burok. Mint a virágfakadásnál, kiszakad a burok s a virág pompásan kifejlik, ugyanez a váltság is. A bűnnek nincs uralma többé rajtunk. Le van győzve, félre van téve. Egy nagy teher szakad le rólunk s a lélek a mennyei világosság fényében mint a virág úgy tárja ki magát és nem győzi a kegyelem erejét szívni magába. Ezek az üdv postív oldalai: a

kegyelem ajándékainak megtapasztalása. Nem csak a tehertől szabadulok meg, hanem erők új forrása költözik a szívembe. Én, a tékozló fiú, aki limlomot hordok görnyedve, hazug és hiábavaló terheket viszek magammal, megismerem magamban a királyfit. Nem kell a terhek alatt görnyednem, nem kell gyötrődnöm, mikor itt van előttem a menyország, az én rendelkezésemre, mind mind az enyém. Megismerem, hogy az a Jézus, aki ezen az életen úgy ment át, mint egy szép szeplőtlen virág, a bűnösök társaságát nem kerülte, ott volt mindenütt a szenyben, piszokban; ebből azonban semmi sem illette őt, sőt az ő tisztasága illette a szennyes embereket. Ime, ez az én testvérem, ő, aki engem keresett és most végre meg is talált, ő az enyém, és én az övé vagyok. Nem akarok többé én én lenni, hanem azzá akarok lenni, ami Ő. Megragadom a kezét és megyek Vele, nem szakíthat el Tőle senki és semmi; s akkor megtapasztalom, hogy nem is én tőlem függ ez, nem annyira én fogom az Ő kezét, mint Ő az enyémet és ez eltölt avval a bizonyossággal, hogy ég és föld megrendülhet, de az bizonyos, hogy Ő az enyém és hogy én Isten fia vagyok, az Isten képére kegyelemből átalakított ember. Ezt a bizonyosságot senki el nem veheti. Ezt nevezzük a testimonium Spiritus Sancti-nak.

A Lélek, ahova akar fújni, fúj, az életet az Isten igazgatja. Átalakítja a mi életünket s efelől bizonyossá tesz az Ő lelke. Hogy miért van ez így, annak a teljes magyarázatát megadja az Isten szeretete. Mert Isten úgy szerette e világot stb. (16 vers). Az Isten szeretete munkálja tehát azt, hogy mi az üdvösséget megnyerhetjük, hogy az üdvözülés egyetlen lehetséges módja valósággá lett. A váltság csak a Jézus halálával volt lehetséges, anélkül nem. Vagyis ebben a negatív oldalon a másik pozitív is megnyilvánul, ebben látszik az Istennek hozzánk való nagy szeretete. Minket úgy szeretett mint a saját fiát. Ebben van a mi Istenfiúságunk ereje és tartalma. Jézusban születünk újra, vagyis az Istengyermekévé születünk. — Ami testtől született, test az, ami lélektől született lélek az. Isten gyermekévé kell születnünk. A kik testtől születünk, Ádám képét hordjuk; akik születünk lélektől, megelevenítő szellemtől, Isten képét hordjuk.

De életünkön ennek meg is kell látszani. Ebben nyilvánul meg az ítélet. Jézus nem ítéli jött, mint ahogyan a régiek várták. Neki nem ez volt a szándéka, hanem az, hogy a világ megtartassék általa. Ma sem büntetni jön, s ezt nagyon jó tudni azoknak, akik lelki terheik alól megkönnyebbülni akarnak, nagyon jó tudni tapasztalat után, hogy mi hozzánk sem ítéli

jön vagy szemrehányást tenni. Ez valami csodás mély szeretet, amilyenek mi egymás iránt soha sem tudunk lenni. Mi akik üveg házban lakunk, másokra kövekkel hajigálunk. Minden apró fogyatkozásait felrójuk felebarátainknak s ezért van annyi keserűség köztünk s különösen azért, mert az emberek azt hiszik, hogy Jézus is ilyen. A bűnt takargatják, mert nem szereli senki, hogyha ő maga tudatára is jutott annak, más is vájkáljon az ő sebeiben, az ő lázas, tüzes sebeiben. Jézus nem ilyen, nem azért jött, nem fájdalmat okozni, hanem gyógyítani, megtartani a világot. Ő nagyon jól tud mindent, lát minden szívet, tudja azok minden mozdulását, nem kell tehát Tőle félve huzodózni, sem azt hinni, hogy másnak tüntethetjük fel magunkat ő előtte. Ő hozzá lehet és kell mennünk egész bátran, neki csak egy célja van: a gyógyítás. Hiábavaló dolog szemrehányástól félni, Neki az a célja, hogy a bűnös megtartassék, hogy a régiek elmuljanak, ami szenny, ami nyom és fáj, az tűnjön el; és mindenek megújuljanak, ragyogjon fel, ami jó nemes és szép, hogy az ó-ember igazán meghaljon és az új igazán Isten mellett éljen. De épen ebben van az ítélet. Nem azért jött, hogy ítéljen, hanem azért, hogy megtartsa a világot. Aki hisz, nem kárhozik el, de aki nem hisz, már elkárhozott. Az ítélet reánk van bízva. Minden pillanat, amit Isten életünkhöz told, egy

kegyelmi idő, hogy az ítéletet végrehajtsuk. Mert egészen rajtunk fordul meg, hogy higyjünk s ekkor megtartatunk, vagy ne higyjünk s akkor már elkárhoztunk. Mindaddig a kárhozatban vagyunk, amíg Jézussal hit által össze nem kapcsolódtunk. Hiába áztatjuk magunkat azzal, hogy ezt az ítélet napja előtt senki sem tudhatja. Hiszen olyan világos a beszéd, hogy semmi felől nem lehet ilyen világos tudatunk. Ha nem hiszek Jézusban, ha nem érzem bűneimet az ő keresztyére szegezve, ha nem érzem a szívét az enyémen dobogni, ha nem bírom azt a szent tudatot, hogy az övé vagyok, akkor immár elkárhoztam. Nem úgy van, ahogyan az emberek gondolják, hogy vádlottak állanak az Isten előtt, akiket elítélnék vagy felmentenek; hanem elítéltek állanak, a kiknek készen van a kegyelem, ha el akarják fogadni. Mindenkin rajta van az ítélet, aki anyától született; de felmentést kaphatunk alóla. Az élet terhét ez az ítélet teszi a legnehezebbé. Rajtunk áll, hogy felszabaduljunk alóla: tekintsünk hittel Megváltónk keresztyére. Ámen.

6. A megdicsőülés.

Róm. 8, 1—27.

Mai szent leckénk rövid összefoglalása mindannak, amit eddig elmondottunk. Megma-

gyarazza az újjászületés értelmét és lényegét, azt, hogy hogyan lehet az esendő embernek urrá lenni a bűnök felett és egyben feltárja előttünk annak felséges gyümölcsét, a lét vég-célját: a megdicsőülést.

A 7. fejezet részletesen kifejti, hogy úgy a testnek, mint a léleknek meg vannak a maga törvényei s az ember, mivel testben van, de lelki, szeretne a lélek törvényei szerint élni, azonban nem tud, épen mert testben van s amikor a lélek szerint akarna élni, észreveszi, hogy a test törvénye alatt áll. Ezt több oldalról világítottuk meg, pl. a reménységnél. A remény addig, amíg remény, olyan mint egy szép hímes virág, de amikor megvalósul, csalódás vesz rajtunk erőt, mert nem úgy valósul meg, mint a hogyan vártuk. Szépséges hím-pora mindig letörlődik a reményvirágnak. Ebben nyilvánul meg lelki voltunk, hogy amikor valami ebbe a világba lép, nem felel meg az elképzelésünknek: igazi természetünk magasabb a testi valóságnál. Ezt Pál úgy fejezi ki, hogy a test törvényei uralkodnak és mi nem szeretjük őket, mert magasabbra vagyunk rendeltelve. De a magasabb törvények meg felettünk vannak s így, ami alattunk van, nem szeretjük, ami felettünk van, nem érhetjük el. Ezt a megoszlást mind jól érezzük, csak sokszor nem tudunk számot adni róla. Az újjászületés által

azonban a Jézusban való élet törvénye alá kerülünk, ki a test törvénye alól és be a jézusi élet törvényébe. Világ törvénye, halál törvénye egy; test, világ, halál, bűn alatt az Írás az élet azon mozzanatait foglalja össze, amelyek a végességhez tartoznak. Mikor a véges ember Jézus Krisztusban bele lép a végtelenbe, a bűnös ember kegyelemből tiszta lesz, megszabadul a bűn törvénye alól, a végesség nyomása alól (ezt nevezzük váltságnak, ez az üdvösség negatív oldala) és bele jut a lélek, szabadság, szépség folyamába (és ez az üdvösség pozitív oldala). Az Isten lelkével való találkozásunk eredménye az, hogy ez a lélek megragad bennünket és az lesz az életünk középpontja, mozgató ereje, energiát ad és sikert — annyit, amennyit, — mert arról is volt szó, hogy ebben az életben nem a siker a fő, hanem az adja a boldogságot, hogy én az Isten akarata szerint élek, az ő céljai eléréseért dolgozom, az eredmény az Istené. Mert az Isten a cél, ő a célkitűző, erőt adó, tervező s hogy az ő tervéből, amelynek részleteit bizza reánk, mennyit akar általam megvalósítani, az az ő dolga, nekünk boldogító, hogy reánk bízta és én ezért teljesíteni akarom. Esetleg épen az segíti elő az ő célját, hogy az én vállalkozásom nem sikerül; ez egészen mellékes. Az a kérdés, hogy hogyan lehetséges az, hogy mi kikerülünk a

bűn törvénye alól és belejutunk a Jézus életének törvénye alá, vagyis, hogy hogyan tudunk szabadulni a bűntől, a végesség nyomásától és az Isten lelkének ereje hogyan irányítja az életünket. Mert bizony a bűnt, amely szorít minket, kárhovatossá teszi az életünket, nem lehet lekicsinyelnünk, semmibe vennünk. Olyan nagy és lenyűgöző hatalom az, hogy nem lehet azt mondanunk, hogy eddig rossz voltam, most már ezután jó leszek. Nem lehet a bűnnel úgy tenni, hogy a zsebembe van s a nagy tömegben azután elejtem s azt mondom, hogy nem is volt az enyém. Mert igenis az enyém volt és nem lehet tőle ilyen hirtelen, hamar megszabadulni. Ez rajtunk van. A megoldás azonban meg van adva a 3. versben. A törvény nem tudott kiragadni a bűn nyomása alól, nem volt képes megszabadítani, a törvény nem nyilváníthatja a bűnt nem létezőnek, el nem törölheti, hiszen a hivatása a büntetés. Ha pedig a törvény a bűnt itéli el, akkor engem itéli el mert én a bűnömmel össze vagyok kötve, és ha az erejét a bűnnel érezteti, akkor velem érezteti. A bűn oly ellenséges hatalom, amellyel le kell számolni. Hogyan történik ez a leszámolás? Több mozzanatra már rámutattunk. Az eddig mondottakat foglalja össze itt az apostol. Jézus az ő testében eltélte a bűnt, kárhovatató, megsemmisítő ítéletet hajtott végre ellene tiszta

életével és áldozati halálával. Ő nem a bűnöst, hanem a bűnt ítélte el. Jézus olyan ember volt, mint mi, épen úgy megkísértetett, a végesség nyomása alá volt vetve, olyan gyenge szervezettel jelent meg, mint mi és mégis azt az életet élte, ami a mi eszményképünk, a mi hivatásunk, a lélek életét élte, az üdvéletet. Ismerjük az életét és úgy áll mindenikünk előtt, mint egy szent, boldog isteni élet; ebben áll a keresztység ereje, a Jézus büntelen életében. Ha a Szentírást olvassuk, Jézusnak kell az uralkodó szempontnak lenni, reá kell utálnia minden szónak, akinek minden szavát vegyük szívére. A Szent Írásból ezt az életet ismerjük meg, ezt a szent és hozzánk közel hajló életet, amely egy olyan személyben jelent meg, aki úgy áll velünk szemben, mint valaki a legbizalmasabb barátaink közül s az ő életének erejét korlátlanul tudja velünk közölni. Hitves hitvesnek, szülő gyermeknek nem tudja úgy odatárni az élete lényegét, maradék nélkül, teljesen, talán még magunkat sem ismerjük olyan igazán, mint a hogyan Őt ismerhetjük. Így áll velünk szemben. Ezt jelenti az, hogy benne az örök Élet jelent meg a földön, hogy ő kárhoztatta a bűnt, hiszen testben mennyei életet élt, tehát legyőzte a test törvényét, a bűn törvényét. Ez az ő győzelme egész teljességre emelkedett keresztalában. Itt győzte le a végesség minden nyo-

masztó korlátját, magát a halált is. Az ő halála az élet megjelenése. Azért jött, hogy világítson, hogy testében kárhoytassa a bűn törvényét, halálával legyőzte a halált, megtörte a halálféltelmet, életével, halálával legyőzte mindazt, ami világi, ami bűn, a terhet, ami meggörnyeszt, a korlátot, ami igazi lényünknek megfelelő életünk kifejtésében akadályoz. Ez mind meghaladott hatalom. Le van győzve, félre van téve, nem vagyunk kötelesek szolgálni neki, nincs többé leigázónk. Érvényt szerzett a lélek szerint való életnek, mert Ő úgy élt. A Vele való szellemi egyesülésben, az újjászületésben ennek jutunk a birtokába, úgy mint ahogyan Ő. Ő legyőzte a bűnt, megvalósította a lelki élet törvényét, helyet foglalt el a földön, egy darab mennyországot valósított meg, s akik Vele hitben egyesülnek, azok a lábukat megvetették ebben a mennyországban. Azért mondtuk, hogy a megtérés egy az üdvvel, ami nem csak valami halál utáni, hanem Általa már itt a földön elérhető állapot, mely abban áll, hogy a törvény igazsága (4. v), amit Ő életével és halálával így betöltött, a vele való egyesülés által bennünk is beteljesül.

Mik már most ennek a következményei? (5. verstől kezdve). A test szerint valók a test dolgaira gondolnak; a görög szöveg szerint inkább igyekeznek, törekednek, az az igyeke-

zetük tárgya, az tölti ki a gondolkozásukat, az érzéki szempontok az uralkodók náluk, a világ szellemében élnek, arra törekednek, az irányítja igyekezetüket; emezek meg az Isten szelleme szerint gondolkoznak, az tölti ki az életüket. (6. v.). A test, a világ szellemében való élet vége aztán a halál, a lelki eszmék világa meg az élet és békesség. Különös egymás mellé állítás: élet és békesség. Hiszen a modern fel-
 írogás szerint az élet létért való küzdelem. Innen látszik, hogy mily nagy a különbség az ember és az Isten gondolkozása között. Az ember szerint az élet vége halál, az Isten szerint meg békesség, vagyis boldogság. A harc nem élet, az élet a béke. Ennek magyarázatát adja a 7. v. A test gondolata, azaz minden törekvése, egész iránya ellenségeskedés Isten ellen, mert, mint már mondtuk, a test azt fejezi ki, ami az Istennek, azaz az életnek, az igazi életnek ellentéte, természetszerinti ellensége, vele nem egyezhetik és így a vége természet szerint nem lehet más, mint a halál. (8. v.).

Ami nem engedelmeskedik neki, nem lehet kedves előtte; de ti újjászülettek nem vagytok testben, hanem lélekben. Tudni illik ez alatt nem a testi életben levést kell érteni, hanem a a test szelleme szerint való élest. Megállapítottuk előbb, hogy a test eszmeköre a halál, ellenségeskedés Istennel szemben, a lélek eszmevi-

lága meg az Istenből fakad, Isten szerint való; amikor tehát azt mondja, hogy nem vagytok testben, az azt jelenti, hogy nem a bűn eszmekörében élték, hanem áthelyeztetetek az isteni élet eszmekörébe. (10. v.) Ha ez így van, akkor a ti testetek tulajdonképpen meghalt; ha ki vagytok a test világából emelve, akkor a ti testetek olyan, mint aki meghalt, nincs rajtatok hatalma többé. Hogyan lehet, hogy mégis itt élünk és itt járunk? Ennek a magyarázata az (11. v.), hogy aki bennünk van, a feltámadott Krisztus, a mi bűnnek meghalt testünket megeleveníti, feltámasztja, amint Ő is meghalt bünt hordozván, és feltámadt, legyőzván a bünt. Evvel elvesztettük a kapcsolatot a világgal, a bűnnel, feltámadtunk az új életre, amint Krisztus is mennyei dicsőségre támadt fel. Vagyis az újjászületés halálból való feltámadás. Ezt példázza ki a keresztelezés. Lemerítik a vízbe, meghalt; kiemelik a vízből, feltámadt. Az ó-ember meghalt, az új megelevenedett. Az ó-ember a bűnnek szolgált, az új az Istennek szolgál: 12, 13 v.

Az újjászületés által azért vagyunk Isten fiai, mert (14 v.) „Akiket Isten lelke vezérel, azok Istennek fiai.“ A következőkben megmagyarázza az Istenfiúság természetét. Ez az igazi szabadság. Nekünk a jót nem parancsra kell tennünk, hanem mert arra a lelkünk indít s csakis az ilyen cselekvésnek van értelme.

Figyelmeztetésképpen kényszeríti a törvény az embereket a jóra, büntetés, jutalom kilátásba helyezésével parancsol, de nem az a legmagasabb cél, hogy így tegyünk jót, hanem annak a belátása, hogy én Isten fia vagyok, bennem Ő él az Ő Lelke által, Isten célja az enyém s nekem öröm azért dolgozni. Amint a testi ember örül az ő saját céljaiért való munkának, aképen mi nekünk is örvendeznünk kell kimondhatatlanul nagyobb örvendezéssel annak, hogy az isteni célok megvalósításában mi is részesek vagyunk. Nem parancsra megy ez, hanem a fiúság lelkétől indítva. Ez a teljes szabadság. Nincs törvény, minden szabad nekem, mert az Istennel lényegileg egy vagyok, a Gondviselésnek nem vagyok szenvedőleges eszköze, nem csak ápolója, szolgája, hanem gyermeke, tanácsos társa, szíve szerint az ő örököse, biztos tulajdonosa ennek a nagy világnak. Én mint ember részese vagyok az Isten tanácsának.

Ezt kellene azoknak tudniok, akik az ima-meghallgatást tagadják, és azt mondják, hogy az Isten terveibe nem lehet beleszólni. Pedig ez valami nagyon szép joga a keresztyén embernek, ami a fiúságtól elválaszthatatlan. Mint a legkisebb gyermeknek is joga van beleszólni az atyja dolgaiba. Ha az Isten gyermekei vagyunk, akkor nemcsak kosztosok vagyunk az Ő háztartásában, hanem olyanok, akiknek szavuk

is van, akikkel Ő szóba áll s akik az üdv háztartásában valóságos részesek, aktív résztvevők; részei vagyunk az Istennek. Vagyis örökösök vagyunk. Bűnbocsánat és isteni örökség elválaszthatatlan az ujjászületéstől. Ebből fakad a legnagyobb öröm, a reménység itt áll egész gazdagságával. Benne van az, hogy minden apró sohajlásunk valóra válik, hiszen az atya lehajol fia legkisebb ügyéhez is, érdeklődéssel hajol le s nem kicsi előtte gyermekének legkisebb játéka sem s a játékban szenvedett sérelem, mindehhez lehajol, hogy gyermekével együtt felemelje magához.

Így vagyunk itt a földön, a végeesség nyomása alatt, gyarló viszonyok között, hiábavalóság alá vettetvén. Igazán, senki sem érzi úgy a világ hiábavalóságát, mint a keresztyének. Ők ismerik a mennyei gazdagságot, és így érzik, hogy milyen hiábavaló itt minden. És mégis senki sem tudja a világ igazi értékeit és fájdalmát úgy megbecsülni mint a keresztyének. Az igazi keresztyén előtt nem kicsinyek ezek a fájdalmak és keserőségek, amiket sokan lenéznek. Nem kicsiny az elvesztett kedvesekért érzett fájdalom, nem semmi az egymásnak okozott szomorúság terhe, nem kicsik az anyagi gondok, a bűn által okozott sebek, mind a maga igazi nagyságában látja ezeket a keresztyén ember, de az a különbség, hogy míg a világ fia előtt

mindennek nincs értelme, addig a keresztyén ember, amig egyfelől látja azokat, a másik oldalán látja a szembenálló erőt is, amelynek mind ezek szolgálatában állanak egy magasabb célnak a mi javunkra folyó szolgálatában. Nem kicsinyek előtte a szellem alkotásai sem, irodalom, művészet, tudomány; de úgy néz rájuk, mint a felnőtt a gyermekjátékokra, amelyekben látja a nagyra hivatottságot, hogy ez a gyermek férfiuságra van hivatva. Így látja a keresztyén ember ebben a világban az emberiség nagyra hivatottságát. Arra vagyunk hivatva, hogy kiszabaduljunk a hiábavalóság törvénye alól. Érezzük, hogy az Istenen kívül minden hiábavalóság, de azt is tudjuk, hogy ez az állapot nem vigasztalan, nem reménytelen, mert hisszük hogy a világ azért van ez alá rekesztve, hogy kiszabaduljon. Nem csak az ember, hanem az egész világ.

Pál apostolnak egy nagy meglátása az, hogy minden érzi a hiábavalóságot és akar ez alól szabadulni: és ez a szabadulás meglesz az Isten fiainak megjelenése napján. Minden akkor szabadul fel a hiábavalóság törvénye alól, amikor az Isten fiai megjelennek a maguk lényegében. Ez a keresztyén reménység tartalma. Ezt várni, erre törekedni, mennyei fénybe burkolja a földi életet. Kisebb, nagyobb fájdalmon át e felé való emelkedést, tényleges emelkedést

látunk és egészen bizonyos az a reménység, hogy a megdicsőülésnek ezt a fokát elérjük. Reménység, mert még nem látjuk, de a szívünkbe bele van oltva. Nem statisztikai adatokra van alapítva, de a Szent Lélek tanubizonyosága szól mellette, hogy a világ ezt egyszer el fogja érni. Ezért imádkozunk s ebben az imádságban összedobban az ember és Isten szive. Egy világtanács, amely a menny és a föld között folyik s amelyben mi tanácstagok vagyunk. Egy csodálatos párbeszéd, le a menny szava és fel a mi nyögésünk. Nem az a fontos az imádságinkban, hogy mit tudunk mondani, hiszen, amit igazán mondani akarnánk, azt kimondani nem vagyunk képesek, arra szegény a gondolatvilágunk; ez is mutatja, hogy csakugyan az Isten Lelke van bennünk. Valaki, aki sokkal nagyobb nálunk. Egy gondolat, amit nem tudunk felfogni, valami érzés, ami, mint egy szép zene, úgy hangzik a szívünkben: ez a mennyei visszhang, az Isten világossága, az Ő lelke. Nem hiszem, hogy volna valaki, akinek szívében csak egyszer is el ne hangzott volna „Abba”: Atyám. Talán még ő maga sem hallotta, de a Lélek bizonyára kimondta már ezt a nagy szót egyszer mindenkiben. Ha csak egyszer is. Talán valami nagy fájdalomban, valami nagy örömben, egy felmagasztalt pillanatban; de aztán elnyomta a sok vásári zaj. Ez a hang hív minket

arra felé, amerre menni hivatva vagyunk, ennek kellene uralkodnia az életünkön. Nem az a hang kellene legyen a mi szánkban, ami a mindennapi életben otthonos, többé kevésbé léha, szellemes vagy szellemtelen, hanem ennek a magas és mély, megszentelt, tiszta és világos hangnak kellene uralkodnia a mi életünkben, ennek kellene az uralkodó hatalomnak lennie, hogy a bús földi lét fényes mennyei dicsőségbe boruljon. Ámen.

7. A feltámadás.

I. Kor 15, 19—28.

Az újjászületés és megdicsőítés természetes bekoronázása a feltámadás. Szükségesnek látom most erről szólni annyival is inkább, mert tudom, hogy a mai modern embernek ez az egyik legnehezebb kérdése. A legtöbben eligazították magukra nézve, a világ fiai, azzal, hogy ez csak mese beszéd, feltámadás, örök élet nincs, az csak a papok találmánya. De akik nem igazították is ilyen kurtán el, azokról is tudom, hogy ezen a téren küzdenek önmagukkal és a világgal legnehezebb tusákat. Egyáltalán nem mondhatom kicsinynek a mi mostani életünkre való vonatkozásában, sőt azt gondolom, hogy megtapasztalhatjuk az embereken nagyon könnyen, hogy ki milyen álláspontot

foglal el evvel a kérdéssel szemben, az meglátzik a gondolkozásán, az életének erején. Kicsiny és nagy dolgokban lehet látni, hogy azoknak, akik hisznek a feltámadásban, más az életük berendezése, mint akik nem hisznek benne. Ez már nagyon régi tapasztalat. Aki nem hiszi a feltámadást, az sokkal könnyebben fogja fel az életet, a kötelességeket, viszont a szenvedéseket nehezebben és a végesség nyomása alatt a megróbáltatásokat teherként hordozza; míg aki hiszi, annak a szenvedés nem súlyos, a bánat aranytermő alkalom és az élet oly feladat, amelyet lehet harmonikusan, szépen megoldani. Azt szokták mondani ezzel szemben, hogy a feltámadás hite csak olyan lelki alkohol, amellyel narkotizálja magát az ember, hogy ne érezze a szenvedéseket. Ez felületes vélemény, és szeretném úgy, ahogyan én látom, világosan feltárni ezt a kérdést s azt a meggyőződésemet, hogy ha van tudományos és megfogható igazság, akkor a feltámadás és az örök élet az.

A vallástörténet mutatja, hogy ez az emberi meglátásnak nagy és erős küzdelem által kivívot gondolata. Az ótestamentom még nem ismeri a feltámadást. Az Isten itt még megfizet mindenkinek életében cselekedetei szerint. Aki jót cselekszik, jót érdemel, hosszú élete van, könnyű halála; aki bűnös, betegség éri s korai

halál: de eszükbe sem jut a feltámadásra gondolni. Egy ó vallásban sincs ez meg. Amikor a lelkek az ő Istenükkel bensőbb, öntudatosabb viszonyba jutottak, akkor jutottak el arra a meg-látásra, amit szent leckénk a 19. versben fejez ki. Az ótestamentom emberei így még nem tudták kifejezni, de már felmerült az a gondol-at, hogyha valaki csak e földön hisz az Isten-ben, mindennél nyomorultabb. És valóban, a növényeknél, az állatoknál a halál olyan termé-szetes, elmulás és semmi egyéb, mert nekik Istenről, szellemi javakról, örök kincsekről, a melyektől ha el kell válnunk, a megválás nehéz, fogalmuk sincs, s így az elmulásuk természe-tes; de olyan lényekre nézve, akiknek az Isten magát kijelentette s olyan dolgokat jelentett meg, amelyek más lények elől el vannak zárva s akiket feleszméltetett a szeretetre, az élet vég-telen és egyetlen kincsére, amiből minden más gazdagság ered, mert ez szab meg minden értéket s az alapja a lelki valóságnak ebben van, most az olyan lényeknek, akiknek ilyen javakat mutatott meg, lehetetlen, hogy azoknak ideig-óráig való életet adott légyen. Ezt meg-ízleltetni, szeretet mutatni, ilyen viszonyt kötni s egyszerre mindent ketté szakítani olyan dolog volna, ami nem isteni, de még emberi sem. Ezek a tépelődések s ezek a vergődések, meg-látások keltették azokat a gondolatokat az em-

heriség legjobbainak lelkében, amelyeket a Jób könyvében láthatunk. Jóbot, aki tudja olvasni, csodálatos isteni kijelentéseket láthat benne. Az igaz ember küzdelme az ő igazságáért. Barátai azt mondják, hogy bűnös, vétkes ember és ezért éri a büntetés. Ez nem bántja őt, de az kínozza, hogy ő tudja, hogy szereti Istenét s azt is, hogy az Isten szereli őt, de ezt nem tudja nyilvánvalóvá tenni, meglátatni, megmutatni, még saját magának sem, hiszen a halál elválasztja Istentől. És ebben a küzdelmében van egy meglátása, az, hogy „tudom, hogy miután lehúzzák ezt a bőromet, testem nélkül meglátom az Istent.“ Még nem támad fel a feltámadás mostani hite szerint, de érzi, hogy az a pillanat, mikor ő halála után meglátja Istenét s megbizonyosodik, hogy közte és az Isten között nincs semmi zavaró, és az ő hitének igazsága örökre megáll, ez a pillanat elég egy élet minden szenvedésének kárpótlására. Ez a vágy küzd és viaskodik, érvényre akar jutni minden lélekben, amely megtapasztalta az Isten-nel való szeretetösszeköttetés boldog voltát s így nem tud abba belenyugodni, hogy ez valamikor megszűnjön.

Jöttek nehéz küzdelmek a hívőkre (Antiochus Epiphanes korában), amikor üldözték őket és vértanúhalált haltak s ekkor nagyon megvilágosította az Isten az ő szentjei előtt,

hogy akik az igazságért, az Isten ügyeért szenvednek e földön s akik az Isten fényes szeretetében élnek, ebből a közösségből soha nem eshetnek ki. (Dán. 12 1-3.) Ha a halál ki emeli is, ő feltámasztja és visszaállítja őket abba s örökre egyesíti magával az igazi nagy feltámadás napján. A hívők előtt ekkor világosodott meg egészen a feltámadás kérdése úgy, hogy abból az üdvösségből, amelyet a Messiás hoz, a mennyei országból azok, akik erre az üdvre eljutottak, nem eshetnek ki, nem lehetnek kizárva. Itt vagyunk a feltámadás hitének tudományos gyökerénél. Beszéltünk arról, hogy mi az üdvösség. Most érthetjük meg azonban igazán, hogy mi a messiási üdvösség, mi a hit, kik a hívők, kik a megtértek, kikre vár a messiási üdvösség. Azoké és azokra vár, akik az emberiség tökéletességre jutásáért küzdöltek, hittek, reméltek, dolgoztak, megtisztították, megszentelték magukat. Az üdvösség ezeknek a küzdelmeknek a megkoronázása, megvalósulása annak, amit hittünk, meglátása, amit reménységben birtunk, birtokba vétele a mi örökségünknek. Nem is lehet elgondolni, hogy Isten országa teljességéből azok maradjanak ki, akik érte dolgoztak.

A mostani emberek mindezen tulteszik magukat, elvelik az örök életet, belenyugosznak abba, hogy amiért küzdünk, azt mi nem fogjuk elérni, a diófa gyümölcséből, amit ültetünk,

unokáink esznek. Ez megvesztegető szerénységű beállítás. De akik így gondolkoznak, nem ismerik az emberi egyéniség erejét és értékét. Ami igazi élet ezen a földön, amik az élet legszentebb igazságai, pl. a szeretet, stb., csak egyéni lehet. Semmi sem jelenik meg egyéneken kívül. Vannak fenséges gondolatok, de igazi erejük csak akkor van, ha egyéneken testesülnek meg. Leginkább így vagyunk a szeretettel. Ha ez nem egyéni, nem egyének érzik egyének iránt, akkor nem is szeretet az. Vegyük el az egyéniséget, akkor eltűnnek a gondolatok, eltűnnek az életerők, el a küzdelmek, el a diadalok. De tapasztalatunk, amely a világról van, nem ezt mondja. A tapasztalat szerint az egyéniség valami megmásíthatatlan, örök önértékű és öncélú lényeg, meg nem szüntethető, nem helyettesíthető, az Isten világában sem lehet elvesznie. *Én* vagyok viszonyban az *én* Istenemmel, és ez a viszony nem lehet soha más, csak egyéni. Ő adta ezt nekem, Ő fogadott ebbe be engem. Egyénenként vagyunk az ő gyermekei, ha egy elveszne közülünk, a világnak kellene összedülni. Egy ember, akinek 5—6 gyermeke van, megsiratja, ha egy is elvesz közülök, az élete java része rámegy egynek a halálára és csak az vigasztalja meg, hogy mégis az övé maradt. Az Isten tudta nélkül nem veszt el egy hajunk szála sem. Az Isten nem a tömegeket szereti,

hanem egyénenként szereti és ismeri minden egyes gyermekét, a szeretetét személyenkint jelentette ki. Így vitte véghez a váltságot és így építi ki az ő képét rajtunk s plántál a lelkünkbe újabb és újabb virágokat és gyarapít belsőleg az ő szeretete által; ez a viszony más, mint személyes, nem lehet soha, ehhez kétség sem férhet. Ebben az van benne, hogyha az Isten örök, akkor én is örök vagyok: ha ő örökké való Atya, én örökké való gyermeke vagyok neki és semmi el nem ragadhat Tőle. Az az igazság, hogy a földön csak azok a dolgok mulandók, amelyek végesek, ezért a mi egyéniségünk, amely az újjászületés által belekapcsolódott a végtelen Istenbe, nem lehet mulandó.

Ezt szent leckénk úgy fejezi ki, hogy ember által van a halál, de ember által van a feltámadás is: t. i. a halál az első ember által, Ádám által, a feltámadás pedig az utolsó Ádám által, azaz Krisztus által. Itt u. i. Pál Ádámban a mi múltó érzéki tulajdonságainkat és javainkat foglalja össze, Jézusban pedig az örökké valókat. Benne valósult meg mind azoknak summája, amik az ember életében nem változó viszonyok, hanem örökké gyarapodó kincsek, a szelidség, alázatosság, irgalmasság, a szeretet, mind az, ami szép és értékes, aminek nem lehet elmúlni, nincs a véges léthez kötve, mindez Jézusban lett valóság és így Ő benne támadunk fel. Vilá-

gosan fejezi ki ezt a 22. vers. Ádámban mind meghalunk: ami mulandó, érzéki, romlandó, annak el kell pusztulnia; Krisztusban mindnyájan megelevenítettnek: ami örökkévaló értéke a mi életünknek, az Ő benne örök érvényre és kifejtőzésre jut. Ezt fejezi ki más szóval az a gondolat is, hogy a világ elmúlik, új ég és új föld születik meg. Ez vallásos nyelven azt teszi, amit tudományos nyelven az élet tökéletesedésének mondunk. Ez abban áll, hogy a véges, a testi, az alacsonyabb rendű egyre lejjebb süllyed, a szellemi értékek pedig mindig emelkednek. És a végkifejlődés a keresztyén reménység szerint az lesz, hogy minden érzékiség legyőzetik, a világ megsemmisül és diadalra jut minden, ami szellemi és örökkévaló.

Új ég és új föld jön, korlátlan és teher nélküli szellemi élet. De ez csak a mennyei életben válik valóra. Meg kell halnunk, jaj volna, ha nem kellene meghalunk; nincsen nagyobb áldás a halálnál. Sok mindent köszönhetünk neki. Gondoljunk csak arra, hogy mi adja meg a családi élet bensőségét? Elsősorban a halál gondolata, az elválás gondolata. Soha nem olyan teljes a szeretet a családtagok közt, mint egy halálesetnél s a sziveknek olyan összeolvadását, mint koporsók mellett, sehol máshol nem lehet látni. Egy-egy koporsóból szent meglátások és rendkívüli szeretet-erők fakadnak.

Világos, hogy mi ennek a magyarázata. A halál nem valami rossz, vele jár a mi végességünkkel, teljességre juttató erő, egy függönynek a felvonása. Azt, ami veszendő, mulandó, ami az élet teljességét korlátozza, megszünteti s ami örök, azt kifejtőzésre juttatja. Ádámban meghalunk, mert Ádámban vannak a mi véges vonásaink, Krisztusban feltámadunk, mert Benne testesül meg a mi életünk szellemi tartalma, céljai, reményei. Ez tehát azt jelenti, hogy mindaz ami emberi, ami korlát és nehézség, elmúlik, mindaz, ami igaz, szép és jó, ami a reményeink méltó tárgya, mind megvalósul. Elmúlik előlünk a véges világ és felragyog nekünk a Krisztus dicsősége. Ezzel egészítsük ki a keresztyén reménységről mondottakat, épen ez adja meg annak erejét. Ebben különbözik a világ reménységétől. Nem kollektív dolog, nem abban áll, hogy a világ megjavul az irodalom, művészet, tudomány által s szebb lesz, mint volt. Azt jelenti, hogy ég és föld elmúlnak s megvalósul a mennyei üdvösség s mi, akik itt küzdünk, személy szerint részt fogunk venni a tökéletesség teljességében. Minket Istenünk életkönyvéből semmi és senki ki nem törölhet, az ő szívéből nem eshetünk ki; megragadott, az övéi vagyunk életben, halálban.

Ez a nagy átalakulás rendre megy. A feltámadás fogalma egész tiszta és világos a

Krisztus feltámadásában lett, és abból fakadnak földi életünkre folyton megszentelő és meg-elevenítő erők egész a teljességig, amikor Ő az Atyánk átadja az országot (23—25. v.) Ez az ország, az Isten országa, a földön és a mennyben van, felér a mennyig és lehat a földre, egyetlen és örök, mennyet, földet magába foglaló. Itt van a földön, a mi birtokunkban van és mégis imádkozunk, hogy jöjjön el a Te országod. Mert ez itt a földön a küzdő ország, harc a bűn ellen. E harcnak célja, hogy a földön minden erő és hatalom a Krisztus szolgálatába álljon, hogy ő minden ellenségeit legyőzze, és így az egész világ minden vonatkozásában istenországgá legyen. E harcoló ország uralkodója a Krisztus, akinek ez az uralma addig fog tartani, amíg céljét eléri, és a célja az, hogy ellenségeit a lábai alá vesse. Fenséges gondolat s olyan, amelynek az életet egészen ki kell töltenie. Jézus megbizottai vagyunk, az ő képében járunk, Ő általunk harcolja a harcot ellenségei ellen. De ez nem csak cél, sőt inkább reménység és igaz valóság, ő már legyőzte minden ellenségét, a halált is. Mindaz, ami ellenséges, ami útunkban áll, amitől félünk, ami ellenzi a boldogságunkat és erős hitünket, az már erőtelen, megvert ellenség, legyőzött hatalom, Jézus legyőzte a világot, halált, a bűnt, meg vannak halva, az Ő hatalmában vannak,

felettünk nincsen erejük, de az üdvösség igazában akkor valósul meg, ha nemcsak hitünkben lesz így, hanem a valóságban is s Isten lesz minden mindenkben. Mert legyőzte a bűnt, de még érezzük a bűn hatalmát, annak a csábításai, kísértései minden nap belénk ütköznek, újabb és újabb félelem és kísértés vesz elő minket. A cél az, hogy a bűnt teljesen a lábai alá vesse, ne csak legyőzött hatalom legyen az, hanem megsemmisített. A szellemi javak: béke, öröm, boldogság, jóság, szeretet, mind az életben foglalhatók össze, míg az élet, az igazi élet ellenségei a halálban, u. m. a szenvedés, a bűn, a végesség nyomása. Jézus uralkodása alatt minden ellensége lába alá tiportatik, így végül eltöröltetik a fájdalomnak királya, a könnyek forrása: a halál. Akkor lesz az a nagy pillanat, amikor Jézus átadja az országot az Atyának, amelyet elkészített mint az ő szép, felkészített menyasszonyát. Ez az üdvösség legnagyobb pillanata, amire repeső szívvel kell gondolnunk, amit nem szabad elfelejtenünk, hogy minden munkánk erre való előkészület legyen, minden percünk e felé való törekvéssel teljen meg. Mi munkatársai vagyunk Jézusnak, arra vagyunk hivatva, hogy tiporjuk le az Ő ellenségeit, a mi munkánk is az, hogy ezek neki lába alá tiportassanak, a halál eltöröltessék és Ő adja át az országot az atyának,

Ez az ország mi vagyunk. Az üdvösség az, hogy mi egyesüljünk Jézussal és általa Istennel. A lélek itt találja meg igazán önmagát. Az Isten képére vagyunk teremtve s Ő nála ismerünk rá igazán magunkra. Ott élünk, Nála, igazi életet, ott kapjuk meg gyermekiességünket, amely az Isten előtt kedves. Amit nem becsülünk meg eléggé, mert segítünk a világnak, hogy elforgassa, nem azon vagyunk, hogy mindenki a maga egyénisége szerint legyen szép, hogy egyéni kincseit fejlessze és állítsa a Jézus szolgálatába, hanem idegen hatások után megyünk, gondolkodásban, beszédben, cselekedetben s ezzel vétünk az Isten ellen és önmagunk ellen. Amíg a véges életben vagyunk, egyéniségünket igazán nem tudjuk megtalálni, ott találjuk majd meg, amikor Jézus átadja az Atyának az országot, akkor látjuk meg magunkat is. Akkor látjuk meg igazán, hogy mi az, amit lemosott rólunk vére által, amit elfedezett a szeretetével és mit vett magára, és az ő nagy kegyelmét, azt, hogy mik voltunk és mikké lettünk. Akkor tudjuk meg, hogy milyen nagy dolog embernek és Isten gyermekének lenni, hogy milyen érték az a szív, amit bűnösen elhanyagolunk. De Isten megbocsát és szeret. Ő Benne fogjuk magunkat megtalálni, amikor minket is átad az Atyának. Halvány világsággal látjuk ezt a létkozló fiuban, amikor az

Atya keblére omlik. De ez inkább a megtérésre vonatkozik. De azt a nagy találkozást, amikor valóban átad az Atyának, amikor összeolvadunk Vele, ezt a pillanatot megközelítően sem tudjuk elképzelni. Minden alája vettetik, s azért vettetik minden alája, hogy Benne összefoglalva, vele eggyé válva kerüljön az Isten elé, hogy Isten legyen minden mindenekben. Aki megpróbálta elképzelni Istent mindennek mindenekben, az talán halványan meg tudja érteni, hogy mit jelent az, hogy Jézus az országot átadja az Atyának. Mikor Isten lesz mindenben minden, mikor boldogság és fény lesz az egész mindenségben, mikor Ő tölti be egész lényünket, céljaink, reményeink, örömeink, mind mind Benne lesznek, Ő meg mibennünk, korlát és akadály nélkül. Erre vagyunk hivatva. Ezért kell remélnünk, küzdenünk, ezért élünk. Ámen.

8. A praedestináció.

Eph. 1, 3–12.

2, 7–10.

Mielőtt ez igék magyarázatába fognánk, előrebocsátom, ami különben látható is, hogy itt a paedestinációról van szó. Jónak láttam, hogy erről a speciálisan kálvinista kérdéstről szóljak néhány szót. Valamikor olyan nagy kérdés volt a társadalomban, hogy nagy harcok

voltak ellene és mellette, később elcsendesedtek a tusák, ma már nem is igen tudják, hogy mi az a praedestinatio, a kálvinizmus egyéb téren való elszintelenedésével együtt jár, hogy ez sem izgatja már az embereket. De ha talán ma is van vita róla, a vége vagy megalkuvás, vagy az, hogy nem fogadjuk el, mert ez olyan régi tan, amely nem való a mai világba.

Maga a praedestináció úgy hangzik, hogy némelyeket üdvösségre, némelyeket kárhozatra választott ki az Isten öröktől fogva, és ez a végzés megmásíthatatlan. Első tekintetre mindenki összeborzad tőle s azt mondja, hogy ezt lehetetlen az Isten igazságával összeegyeztetni. A gyenge szívűeknek mindjárt készen van a magyarázata: Isten mindentudó, ő előre tudta, hogy kik lesznek jók, s akikről tudta, azokat előre ki is választotta az örök üdvösségre; és viszont. Ez azonban csak megkerülése az egész dolognak. Nem oldja meg a kérdést, mert a dolog lényege éppen az, hogy az Isten függetlenül attól, hogy kik vagyunk, mik vagyunk, döntött felettünk. Hogy ez megborzasztja az embereket és hajlandóvá teszi az említett kibuvónak a választására, az onnét van, hogy Istenről, magunkról és az üdvösségről téves fogalmaink vannak. Az emberek még ma is annak a régi ótestamentomi felfogásnak az alapján állanak, amely az Istent minden egyebet

kizárva, ítélő bírónak teszi. E szerint az Isten, a bíró, látja, hogy ki mit cselekszik, a jóra ad jutalmat a rosszra büntetést, és ez az Isten igazsága. Ez sokak felfogása szerint a vallás. Kerülni a rosszat, cselekedni a jót, s így érdemelni ki az üdvösséget vagy a kárhozatot. De ez, ha a mélyére nézünk, egy kissé gyermekes felfogás, és sem az Istenhez, sem hozzánk nem méltó. Kis gyermekeknek magyarázzuk így meg a jót és rosszat, elég baj, hogy belerögzítődik a lélekbe, hogy a jót a hasznáért tegyük, a rosszat a büntetés miatt kerüljük. Evvel csak illusztrálni szabad a jó és rossz közötti különbséget. A rossz önmagában rossz és a jó önmagában jó. A rossznak meg kell ismernünk önmagában való rosszságát és ne a büntetéstől féljünk, hanem a rossztól, és ne a jutalomnak örüljünk, hanem a jónak, és tudjuk, hogy a bűnnek legnagyobb büntetése maga a bűn, a jónak pedig legnagyobb jutalma maga a jó.

S ha ezt így látjuk, elesik az a felfogás, amely szerint üdvösségünk alapja az ember érdeme és Isten jogi igazsága; valami mást kell keresnünk, hogy megértsük mi az üdvösség, ki az Isten, mi az Ő igazsága, miért hívott el, miben van a jó igazi jutalma és a rossz büntetése. S ekkor a praedestináció nem lesz olyan borzasztó dolog, mint amilyennek ma sokan látják. Amit ellene fel lehet hozni, az ezen a

régi elavult világnézleten alapul; ha erről lelépünk és ha a nagy, egységes világnézet alapját megkeressük, akkor egész más világításban tűnik fel. A természettudományos világszemlélet megszokatta velünk a kiválasztás gondolatát. A természetben mindenütt érvényesül a kiválasztás törvénye. Az ítélet végrehajtásának természetes példáját is ebben láthajuk. Az arra valóbb fajok fejlődnek és haladnak, a kevésbé arra valók elmaradnak és visszafejlődnek. Így halad a világ. Hát ez borzasztó természeti törvény, amely kegyetlenül érvényesül, az erőteljes fajokat viszi előre, a nem arra valókat eltíporja; de borzasztóbb lenne, ha megfordítva volna. Ezt mindenki ösztönszerűleg érzi, és ezért eszébe sem jut senkinek, hogy mikor a természet háztartásában a kiválasztás törvényének kíméletlen érvényesülését látja, igazságtalanságról panaszkodják; hanem mindenki a fejlődés haladásának szükségszerű feltételét és biztosítékát látja benne. Ha már most az egyéni büntetés és jutalmazás helyett az üdvöt a megdicsőülésbe helyezük, akkor a praedestinatio törvénye a szellemi téren csaknem olyannak tűnik fel, mint a kiválasztásé a természeti téren. Azt jelenti, hogy mi öröktől fogva üdvösségre vagyunk rendeltetve. Az üdvösség azonban egy a jóval, a kárhozat egy a rosszal. Amikor tehát azt mondjuk, hogy elválasztott az üdvösségre, akkor azt mondjuk

tulajdonképen, hogy elválasztott a jó cselekvésre. Vagyis az a kifogás, hogy az Isten igazságosságával nem fér össze, nem áll fenn, mert akiket az üdvösségre választott el, azokat a jó cselekvésekre választotta el. Így igazságtalanság senkin sem esik; ellenben üdvbizonyossága mindenkinek teljessé lesz, és jóra való készsége és energiája meghatározódik. Mert ha Isten öröktől fogva üdvösségre választott el bennünket, akkor a mi üdvösségünk, amit az újjászületésben elnyerünk, nem véletlen, hanem az Isten örök végzésén alapul, nem márul holnapra való, hanem elpusztíthatatlan, elvitázhatatlan, olyan örök, mint maga az Isten. Ennek előrebocsátása után átmenyünk a részletekre.

3—5 v. Az eleve elrendelés lényege az, hogy a mi üdvösségünk az Isten örök rendelésén alapszik, aki mindentől függetlenül, amikor még semmi és senki nem volt, elrendelte, hogy minket fiaivá fogad. Az Istenfiúság tehát nem véletlen, hanem az, akármilyen történt volna, akkor is meg kellett volna legyen, mert elhatározta a világ teremtése előtt; előre elrendelte. Amit az üdvösségre jutott ember először megtapasztal, ami számára az üdvöt teljessé teszi az az, hogy megtudja, hogy az öröktől fogva el volt határozva, hogy annak meg kellett lenni, hogy az Isten őt gyermekévé fogadja. Ennek az eleve elrendelésnek a kivitele tehát a kiválasztás (4. v.),

ami szintén a világ teremtése előtt ment végbe. Miután Isten eleve elhatározta (5. v.), hogy az idvezülendőket gyermekeivé fogadja Krisztusban, e határozatának alapján egyénenként kiválasztott bennünket még születésünk előtt, még a világ teremtése előtt (4. v.) arra, hogy ezt a határozatát rajtunk végrehajtja. A kiválasztás végrehajtása aztán mindenkire nézve személyesen Jézusban történik meg, akiben a hívő megnyeri Istennek idvezítő kegyelmét. Kiválasztásunkat épen a váltság megtapasztalása által (7. v.) tudjuk meg, mely megnyílja előttünk az üdvélet folytatásához szükséges kegyelem bő forrását. E kegyelem nemcsak bűneinket mossa el a Jézus vérével, hanem bölcsességet és értelmet (8. v.) is ad arra, hogy megismerjük az Isten akaratának titkát (9. v.), ami nem más, mint annak megismerése, hogy mi arra választattunk ki, hogy életünkkel dicsőítsük ezt a nagy kegyelmet, melyet Isten eleve elrendelése alapján Jézusban megnyertünk. Tehát Isten kiválasztott, fiává fogadott, Jézusban velünk közölte a bűnbocsánatot, felszerelt célunk elérésére bölcsességgel, hogy megérthessük az ő kiválasztásának titkát. Ez a praedestinalio történeti oldala, üdvtani és lélektani lefolyása.

Azért választott ki minket, hogy célját elérje. (10–11 v.). Erről a célról szólottunk a múlt órán, hogy t. i. mindent egybe szerkeszt

Jézus, kinek uralkodnia kell, amíg minden ellenségét lába alá veti, a halált is, s akkor átadja az országot az Atyának. Ez a mindennek egybeszerkesztése az eleve elrendelés tartalma. Mielőtt megteremtette volna a világot, elrendelte, hogy az idők teljességében Jézusban megdicsőíti. A multkor részletesen beszéltünk erről. Egyéniségünk teljes fenntartásával ad át minket az Atyának. Két egyéniségnek, Istennek és az embernek teljes egyesülése ez. Ez az Isten örök gondolatán és elrendelésén alapul, ez a hivatásunk. Nem az, hogy a véges világ hiú törtéteseiben vagy céltalan küzdelmeiben felémésztesünk, hanem az, hogy amikor Jézus átadja Neki az országot, mi is egyesüljünk Vele a Jézusban, akiben az örökséget, azaz erre az egyesülésre való igényünket már el is vettük az újjászületésben.

Az örökség más szóval az a keresztyén reménység, amiből első elmékedésünkből kiindultunk, és amelynek birtokosait jellemzi a 12. v. olyanokúl, mint akiknek örök rendeltetése az eddigiekben fejtegetett üdvélet, „hogy legyünk mi magasztalására az Ő dicsőségének.“ Magunk előtt kell tartanunk azt a gondolatot, hogy ezt el fogjuk érni, mert arra vagyunk rendelve Isten eleve elvégezése szert (11. v.) Az Istené voltunk a világ teremtése előtt, már akkor megvolt a mi idvességünk, tehát az a

világ, amely ennek az üdvösségnek gátlója, akadálya, később teremtetett. Mielőtt ez a világ minden szépségével, értékével meglett volna, a mi rendeltetésünk, örökségünk, mennyei kincsünk számunkra már el volt léve. Ott voltunk már akkor az Isten szívében és onnan jöttünk ki egyenként erre a földre. A praedestináció tehát azt az erőt adja nekünk, ami a világ minden ellenséges erejénél hatalmasabb, ha megfontoljuk, hogy mi az Istennek olyan kedvesek vagyunk, hogy régebben megvagyunk névszerint az Ő szeretetében, mint a világ minden gazdagságával együtt. Akármi történik, bármilyen hatalom jön ellenünk, akármi akarja felbontani a békességünket, az mind kicsiny és alárendelt dolog a mi üdvösségünkkel szemben, amit az Isten elrendelt és Jézusban megadott örökségképen, hogy legyünk magasztalására az Ő dicsőségének (11. v.) Az Isten dicsősége az egész életnek a célja. Más célt nem lehet találni. Ez is ősi kálvinista gondolat, hogy a világ célja az Isten dicsősége. Az életünk is folyton Őt kell dicsérje. Diadallal, bukással, fájdalommal és örömmel, mindennel amerre az útunk visz. Ne azt kutassuk, hogy vajjon igazságos-e az Isten, hanem azt tartsuk folyton szem előtt, arra tegyük rá az életünket, hogy akár eszünk, akár iszunk, akár örvendünk, akár szomorkodunk, mindennel az legyen a célunk, hogy avval az Isten

dicsőségét szolgáljuk. Mindég ezt a gondolatot keressük meg. Ne nézzük soha, hogy vajjon a mi érdekeinknek megfelel-e? Ekkor olyan szárnyaló életet élünk, amely a világ minden gazdagságánál többet ér.

Ez a praedestináció. Az a gondolat, hogy én nem arra vagyok teremtve, hogy e véges világ küzdelmeiben, örömeiben és szenvedéseiben nyomtalanul felörlődjem, nem is arra, hogy az ítéletvárás félelmétől gyötörve nehéz bér munkával igyekezzem a síron túli üdvösséget kiérdemelni; hanem arra, hogy életben és halálban, időben és örökkévalóságban az Isten örök kegyelmének szabad, gazdag és boldog hordozója, dicsőségének ragyogó tüköre legyek. Világosan megmagyarázza ezt a 2, 7—10. A praedestinációval Istennek az a célja, hogy „a következő időben“ (7. v.), azaz az üdv teljességre jutásában „kegyelmének felséges gazdagságát“ kimutassa a Jézus Krisztusban. És ami a világ fundamentumának felvettése előtt és azóta történt és történik, az mind arra szolgált, hogy ez a kegyelem minél dicsőségesebben megnyilvánuljon. Evvel a szemmel nézve a világ kimondhatatlanul szebb, mint bármi más világitásban. Ha az Isten kegyelmének megnyilvánulását látom esőben, napsúgárban s a magam életének vezetésében, örömben, szenvedésben, akkor a nehézségek nem bénítanak

meg, a szememet nem teszik elfogulttá az elen-séges körülmények; hanem mindezek szárnya-
kat adnak életemnek. És ha én örömben és
bánatban egyaránt felfogom az Istennek hozzám
intézett izenetét s gyönyörködöm az Ő kegyel-
mének gazdagságában, milyen erős életem van
akkor! Győzelmes világnézet az, mindenben
az Isten kegyelmét látni, annak megnyítvánulá-
sát. Az Isten kegyelméből élünk, az Ő kegyelme
vezérel nehézségbe, fájdalomba; az Isten ke-
gyelme vesz el sokszor olyanokat, akikkel szí-
vünk össze volt forrva, örömünk, mindentünk
voltak s elvesztésük az egész világ elvesztését
jelenti számunkra; ez a kegyelem hozza fel
nekünk a ragyogó napsugarat; és a mi jóra,
tökéletességre törekvésünk az Ő kegyelmének
gondoskodása. Hol van a dicsekedés? Ha örö-
meim s erényeim vannak, ha keresem a jót,
utálom a rosszat s Isten felé törekedve elérem
az üdvösséget, kié az érdem? Jobb vagyok-e
én annál, aki hitetlenségben, reménytelenségben
él, törékeny nád módjára, annál, aki nem tudta
még megragadni ezt a kegyelmet, és bármint
igyekszik, nem bír az élet sűrű, sötét iszapjából
kiemelkedni! Van-e okom lenézni azt is, aki
rút bűnökben leledzik? Nem, nem kell nekünk
a bűnösöket külön büntetni a mi igazságtalan
lenézésünkkel, hiszen tudjuk, hogy az a bűn,
amire az emberek sokszor olyan irigykedve

néznek, az a legnagyobb büntetés, a legnagyobb betegség. A bűnösöket szánni kell, mert eléggé meg vannak ők már büntetve bűneikkel. És nem büszkélkednünk lell a jóságunkkal, csak éreznünk, hogy mennyivel boldogabb vagyok én, hogy ezektől a terhes, lenyűgöző és meg-alázó bűnöktől távol az Isten levegőjében és az Ő segítségével élhetek.

Ha látom azt, hogy milyen gazdag az Isten kegyelme, ha igazán megismerem azt, abban járok, az üdvösség az enyém, akkor oda kell jutnom, hogy ez nem csak azt jelenti, hogy Ő erőt adott nekem a jó cselekvésére, hanem azt, hogy már előre elkészítette a jó cselekedeteket, amelyekben járjunk. Annyira megy az eleve elrendelés, a mi érdemtelen-ségünk, annyira szószzerinti valóság az, hogy kegyelemből élünk, hogy azok a jó cselekedetek is, amelyeket teszünk, öröktől fogva el voltak végezve, az Isten készítette el előre, hogy mi majd járjunk azokban.

Igy tehát egész világos, hogy mit tesz a praedestinatio. Azt jelenti, hogy mi az Isten életének részesei vagyunk, öröktől fogva, annak az örökkévaló létezésnek önludatos részesei, amely betölti az egész világot s amelynek a célja az, hogy megszentelődjön a világ, vagyis ami véges, árnyék, nyomás, szomorúság, szenvedés, bűn, az legyőzessék, s a mi mennyei és

igazán szép élet, az diadalra jusson. Ennek az életnek része vagyok öröktől fogva, az üdvösségem is öröktől fogva való. Amíg Isten van, van az én üdvösségem. Jézusban jelent meg mindenkinek látható módon, Benne adatott nekem; ezt jelenti az, hogy Benne egyesít az Isten mennyieket és földieket s összefoglal mindent. Tehát a praedestináció minden hitnek, reménységnek, örömnök végső összefoglalása. Az Istenben van az én életem, Benne van az én üdvösségem, onnan jöttünk és oda megyünk. Az Isten kegyelméből élünk pillanatról-pillanatra. Az Istennek vagyok látható gondolata, amelyik el nem szakadhat Tőle, csak öntudatra jött, hogy Vele öntudatosan egyesülvén, boldog hármóniában örök üdvösséget éljen. Véletlenségek, esetlegességek nincsenek, az üdvösségem sem véletlen és nem függ az én gyarló képességeimtől, tehát nincs is veszélyeztetve gyengeségeim által, mert öröktől fogva el volt rendelve és örök végzés az, hogy az övé vagyok, az övé legyek és bármi történik, Ő hozzá fogok jutni. Vagyis más szóval a praedestináció az örökkévaló üdvnek e véges világban való megélése. Nincs múlt és jövő, csak örökkévalóság van. Mi már most az Istenben kell éljünk s el kell vennünk az örökséget, amit számunkra tett el a mennyben. Itt a földön már mennyei életet kell élnünk. Vagy helye-

sebben mondva: szabad élünk. A praedestinatió az Isten gyermekeinek a végesség minden nyomása és szenvedése alól mentesítő nemesi kiváltságlevele. Ámen.

9. A keresztyén programm.

I. Ján. 2, 1—8. 15—17. 23—25. 27—28.

A mult órai beszélgetésünkben a praedestinatió tanítását abban foglaltuk össze, hogy az embernek rendeltetése Istennek világteremtése előtt alkotott végzése szerint az, hogy a tökéletességre, az Istennel való egységre eljusson. Az a fejlődés, melynek a világtörténelem folyamán tanui vagyunk, nem esetleges, hanem az Isten örök rendelése nyilvánul meg benne s azon alapúl, hogy az ember örök üdvösségre jusson. Ezt az emberiség el fogja érni egyes egyéneinek az időben való tökéletesedése, megtérése, és megdicsőülése által. Ez az útunk nem csak a halál után kezdődik; a mi hivatásunk már e földi életben beleolvadni az örökkévalóságba, az Istennel benső személyes viszonyba jutni, ami az üdvélet. Ez a viszony, az ebbe való bejutás a mi célrajutásunk, ez a rendeltetés elérése; ettől kezdve új életet élünk, nem a testnek, hanem az Istennek, nem a rossznak, hanem a jónak, amely idő adatik, az arra való, hogy mint azelőtt a múltó dolgokat munkáltuk,

most meg az isteni dolgokat, a szépet, jót, az üdvösségest tegyük, lelkesedéssel és örvendéssel.

Ha ez a viszony a földön tökéletes lehetne, ha mi ezen a földön már Jézus által az Istennel olyan benső közösségben állhatnánk, amelyben majd a halál után fogunk állani; ha mi a földön a testiek felett teljes diadalt nyertünk volna, akkor az üdv teljes volna itt lenni a földön, a bűn nem kísértene minket. Nem csak nem vétkeznénk, de a kísértés is ki volna zárva. De amíg a földön vagyunk, a kísértés megmaradt a számunkra. A bűn a mi végességünkkel jár és ebben van a kísértés ereje. Tehát mind addig, amíg a végességben vagyunk, amíg a világban és időben élünk, a bűn kísértése fennáll és az üdvélet a kísértések feletti diadalok fényében ragyog. A megtérésig a kísértés veszedelmes csábítás, amely megejt és mind nagyobb hatalmat nyer rajtunk, úgy, hogy elveszítjük akaratunkat, amint a szenvedélyek uralma mutatja, mely legyőz és mind nagyobb erőt vesz rajtunk. Ellenben a megtérés, újjászületés után a kísértések felett újabb és újabb diadalokat nyerünk, mindegyik az erőnket erősíti, úgy hogy mindjobban úrrá leszünk a szenvedély és kísértés felett, mindjobban szabadoknak érezzük magunkat, s utoljára a világ csábításai úgy tűnnek fel, mint olyan kedvező alkalmak, amelyek jellemünk

erősítésére vannak. És a küzdelem mindig könnyebb lesz, mindig biztosabb végét látjuk, a bottások ritkábbak lesznek. Biztosabb küzdelem a kísértésekkel, ez az egyik különbség az előbbi és az új élet között.

Erre vonatkozik szent leckénknek az a vigasztalása, hogy ha vétkezik is valaki, van szószólónk az Atyánál, a Jézus Krisztus. Jézus megváltónk, ez azt jelenti, hogy általa jutunk el az üdvéletbe. De közbenjárónk is, vagyis az üdvéletet Ő tartja fenn. A kísértésekkel harcolnunk kell, de mindig reményteljesebb küzdelmet vívunk, mert Jézus szószólónk és ha elbukunk, Ő mindig megérteni, eltörölni és megszentelni jön. Ő engesztelő áldozat értünk. Valami felséges tudat a hívőnek, hogy a menygyei Atya jobbán egy olyan főpap ül, aki mindenben megkísértetett s akin a bűn nem tudott diadalmaskodni, aki a bűn rettenetes erejét tapasztalatból ismeri, de az Ő ereje a bűn felett történelmi igazság. Olyan emberhez, aki volt olyan helyzetben, mint mi, nagyobb bizalommal fordulunk. Például a beteg olyan valakinek mondja el baját nagy bizalommal és megkönnyebbüléssel, aki már legyőzte a bajt és teljes birtokában van az orvosságnak. Így vagyunk az Jézus közbenjárásával. Ember volt, mindenben hozzánk hasonló, a bűn csábításai sokszorosán körülvették és ezek közt, mint az

Isten fia, érintetlenül állott meg és teljes ereje van mindenek felett a diadalra. Ő a mi birónk jobbján ül, és ha bármi fenyegetné a viszonyt, amelyben mi az Atyával vagyunk, bármi akarná a kegyelem árját apasztani, amely az isteni életből ömlik hozzánk, mindig ott van a mi szószólónk, mert nem tudunk olyan dologban hozzá menni, amit Ő nem értene és aminél hatalmasabb ne volna. Nincs olyan bűn, botlás vagy szégyen, amiből Ő ki ne vezetne minket. Tehát a mi üdvéletünk eredetétől fogva mindig az Ő kezében van. Ez feltétlen bizodalmat adhat nekünk. Mint ahogyan a kis gyermeket viszik kezénél fogva veszedelmen, mindenén át, nem az ő dicsősége az, hogy épen maradt, hanem akik vezetik, azoké, mert ő nem is tudja a bajt, s ha tudja is, nem képes megérteni, amíg el nem jut az érettség ama fokára, úgy vezet a mi Ildvezítőnk minket. Nem a mi érdemünk a diadal, rajtunk csak az fordul meg, hogy hozzá ragaszkodjunk. A mi dolgunk az, hogy el ne eresszük az ő kezét, az Ő ismeretéből ki ne essünk.

(3. és köv. versek) Ez az üdvélet tehát tiszta erkölcsi élet itt a földön. Mivel az Istennel egységben él s ez az egység az Isten szeretetének bennünk való érvényesülése, csakis erkölcsi élet lehet. Az Isten szeretete Jézusban jelent meg, a Jézusban való hit által mi egye-

sülünk Vele, ezt a dogma úgy fejezi ki, hogy Isten a Jézus érdemét nekünk betudja, bennünk Őt nézi, az Ő érdeméért fiává fogad minket, az Ő helyettes áldozatát elfogadja, ez mind azt fejezi ki, hogy hitünk által szívben, lélekben egyek lettünk Jézussal, Benne Isten gyermekeivé lettünk, a bűnt legyőztük, a szent élet lett bennünk úrrá, az Isten útjára léptünk, a világtól elszakdtunk s mennyei boldogságban élünk. Az Ő megismerése a Vele való közösséget fejezi ki. Ez régi magyar kifejezés. A megismerés nem azt teszi, hogy tudom, tanultam, hanem jelenti a legbelsőbb közösségre lépését két személynek. Hogy Jézust megismerjük, ez azt jelenti, hogy Vele a legbelsőbb közösségre lépünk, s amiképpen férj és feleség egy személy, úgy Jézus és a hívő is. Jézusban az Isten a hívőt látja s a hívőben Jézust. A hívők célja, reménye és élete a Jézus célja, reménye és élete. Most világos, hogy aki azt mondja, hogy ismeri, az az Ő parancsolatait megtartja, mert az akarata az Ővé s a Benne levő szeretet az ő szívét is eltölti, hiszen az akarat indítója nem az értelem, hanem az érzés. Nem azt tesszük, amit akar az elménk, van valami, amit az elménk szerint tennénk és nem tudjuk és viszont. A világi ember életében az érzékiség mindenk felett való, az újjászületett ember életében a legnagyobb hatalomnak az Isten szeretetének

kell lennie. Ez irányítja az akaratunkat, amint azelőtt az indulat tette. Világos ebből, hogy akinek akaratát nem az Isten szeretete irányítja, aki az Ő parancsolatait nem tartja meg, az nem ismeri őt, mert ha ismerné, benne Jézus élne, az irányítaná az életét, s az Isten parancsainak teljesítésére adna indítást. Itt nem törvényről van szó, hanem arról, hogy bennem Jézus által az Isten szeretete az úr, az indító, a mindennek feletti hatalom, mindent az szabályoz és tölt ki, az életem e szerint alakul, ezért biztos és világos.

Ezt az erkölcsi életünket szabályozó benső erőt, a szeretetet a 7. 8. v. parancsolatnak mondja, és pedig régi parancsolatnak, mely mégis új. Pedig a szeretet nem parancsolat, lényegében különbözik attól, nem lehet parancsszóra megcsinálni; de annyiban parancs, hogy parancsol minden hatalomnak, mindent áttör. Parancsszóval el se lehet némítani, mindent hatalmában tartó erő. És ez nagyon jól van így, és így kell lennie. Különösen jó akkor, ha a szeretet az Isten szeretete bennünk, onnan származott a mi szívünkbe. Van más szeretet is, de az igazi hamisítatlan az, amivel Isten szerette a világot, hogy valaki hiszen Őbenne el ne vesszen. Régi parancs, mert világ kezdete óta szól az emberekhez. Benne van az ótestamentumban, sőt minden pogány nép erkölcsi parancsaiban is többé kevésbé gyarló formá-

ban ugyan, de mindig felismerhetőleg. Ebben is azt a jelenséget szemlélhetjük, amire a reménységénél rá mutattunk, hogy az eszmény szebb a valóságnál. Ezt a vallás a bűnbeesés nagy gondolatával fejezi ki. Isten kezéből szentségben jött ki az ember, és az eset által lett belőle gyarló lény. Úgy van a szeretet nagy parancsa is, hogy az isteni gondolatban tökéletes s az embereknél gyarló lesz. Ilyen a keresztyén életében nem fordulhat elő, mert ő az első kézből veszi Jézustól, akiben teljes tisztaságban valósult meg, ezért lett benne új parancsa. Régi parancs és mégis új, mert a világban nem tiszta és igaz, ti bennetek lett igazzá. Az Isten kezéből igazságnak jött ki, az embereknél hazugsággá lett. Rémes történeteket lehetne beszélni arról, hogy mit vétének az emberek egymás ellen a szeretet jelszava alatt. Szülők gyermekeket hogyan tesznek tönkre, s hítves társak megkeserítik egymás életét — csupa szeretetből. Vagyis a szeretet nem lett igazság a világban. Igazsággá csak Jézusban lett s csak a tőle kapott szeretet az, amelyre biztosan rábízhatjuk az életünket, mint igaz vezetőre.

Ehhez csatlakozik a 15—17 vers, mely a legjellegzetesebb vonásával különbözteti meg e két szeretetet. A világ szeretete az, amelynek a tárgya mulandó s nem méltó a mi rendeltetésünkhöz, a nagy jövődökhöz, amely ránk

vár, s az üdvélethez. Mert a világ s amelyek benne vannak, a test kívánsága, a szemek kívánsága és az élet kérkedése: az érzéki javak összessége, a szép kultusza, az élet kérkedése, mind mulandók. Az élet kérkedésének azt a csillogó törekvést nevezi, amelynek nem mások felemelése, hanem a maga csillogtatása a célja. Ha végig olvasunk bármely modern művet, világosan érezzük azt a lenézést, amellyel az író szinte látja, hogy hogyan görnyednek az olvasók az ő szellemi nagysága előtt. A mai szellemes társalgás is csak arra való, a legtöbb társaságban, hogy megmutassuk, hogy az én elmém csillogóbb, élesebb mint a tied. Ez mind mulandó dolog. Az élet legbecsesebb javai az esztétikai és tudományos javak, a szívnek értékesek, a szem szereti s a ragyogásuk mindenek felett való; de még sem azok, amiket nekünk szánt az Isten, mert múló buborékok, amikkel szemben állanak az örökké való javak. Aki a világot szereti, az Istent nem szeretheti, ez a kettő kizárja egymást; de aki Istent szereti, Benne szereti a világot. Az ilyen embernek különös Röntgen szemei vannak, mint a Röntgen sugár keresztül megy mindenben, ami puha, mulandó és csak azon akad meg, csak azt látja meg, ami szilárd, örökkévalóságra hivatott. Boldog, akinek ilyen belső világossága van. Aki így nézi az életet, annyi szépet lát benne;

minden fűszál, hervadás és virulás, napkelte és nyugta, menydörgés és napsugár, öröm és fájdalom, élet és halál, minden, minden az örökkévalóságot hirdeti neki, és így a mulandó dolgoknak fölējük kerül, szárnyakat kap, s mennyei magasságból szemléli az életet. Meglátja a világban azt, ami mások elől el van rejtve, meglátja az örökkévaló jóságot, a szépséget és erőt. Azért nem kell ezt a világot szeretni, hanem az Istent, aki örökkévaló s aki itt van ebben a világban is s a szeretete a világ dolgai közt valósul meg. A világ elmulik, annak kívánságai is, de akik az Isten akaratát teszik, mindig megmaradnak. Ez a keresztyén ember erkölcsi jutalma és diadala. Nem parancsból, jutalomért tesszük a jót, hanem mert legbensőbb lényegünkben van és az Isten szeretetének élvezése az örök világ, amelyben élünk. Ezért örökké megmaradunk, mert az Atyában vagyunk, aki örökké megmarad.

Erről szól a 23—25 vers. Tudjuk, hogy van üdvélet és ezt a Fiuban adta nekünk az Isten. Akiben nincs a Fiú, abban nincs az Atya amint a Fiú az Atyával egy, úgy kell nekünk a Fiúval egygyé lenni. Ez a keresztyén élet kezdete és vége. Jézushoz térni, benne élni, Benne megmaradni, ez a program. Hozzá térni, akinek kedves arca, bizalmat keltő hívása előttünk van, amíg a világ mulandósága között

állandóságot keresve járunk ; és Benne megújulni, amikor eljutunk Hozzá, látva, hogy semmi boldogság, semmi szeretet nem állandó, nincs semmi, ami meg ne csalna, még az önmagunk szeretete is hamis, csak Jézus nem csal meg, Benne minden keresettét megtalálunk, akiben elegendő erő van, akiben az élet igazságát, a mi igazságunkat fényesen látjuk, akiben lehetséges a megújulás, mert Benne felismerjük az élet gazdagságát, a hazugságot levetkezhettjük s felvehetjük az igazságot. Ekkor Benne maradni olyan életprogramm, amely mindenért kárpótol, minden hiányt elfedez, teljes váltáságot ad, erőkifejtésre ösztönöz, arra, hogy Vele járjunk egy életen át. Senki sincs, aki életében ne választott volna életének egy osztlályos társat, barátot, hitvest, vagy politikai vagy tudományos vezért, akire azt mondta, hogy ezzel a férfival vagy nővel vagy tudóssal akarom járni az életet, ezt ismerem vezéremül, oda megyek, ahova visz. Milyen fényes pillanatok voltak azok, amikor valakiben ilyent ismertünk fel, amikor elhatároztuk, hogy Tőle el nem szakadunk, Ő lesz életünk boldogsága. És ki ne tudná, mennyi szenvedés és csalódás jár ezeknek az ilyen esküdéseknek a nyomán. De aki Jézusra esküdött, aki az ő kezét fogta meg egyszer, aki repeső boldogan azt mondta egyszer, hogy én pedig az ő kezét fogom, úgy járom az életet.

ahova visz, oda megyek s nem ismerek más boldogságot, mint ezt az soha nem csatlakozik, teljes igazság, igazi teljesség van előtte. Szívek hiánytalan szövetkezése csak Benne lehetséges, úgy hogy egy pillanatig se férközzön semmi közéjük; az élet zavartalansága Benne van biztosítva. Ez a keresztyén program, amire érdemes egy életet rátenni, Jézushoz térni, Benne megújulni, Benne megmaradni. Ez a keresztyén erkölctan, az x és az z. Ezzel kezdődik, végződik s ebben merül ki. Ezeken a nekem igazán kedves órákon erről beszéltünk. Ez volt eleje, vége, közepe, az egész tartalma.

(27, 28. v.) Aki hozzá tér, azt azzal újítja meg, hogy kenetet ad neki. Kenet a Szent Lélek. Nagyon találó kifejezés. Azért kenet, mert Isten fiává tesz, ami királyi méltóság. Jézus a lelkek királya s aki Benne van, maga is király lesz. A keresztyén ember tehát király. Nincs ehhez fogható méltóság. A király temetésén volt az a szép szertartás, hogy amikor a sirbolthoz érkezett a temetési menet, a főudvarmester kopogtatott az ajtón, mire a gvárdián azt kérdezte, „ki az?” A főudvarmester felelt: „Ő felsége I. Ferencz József, Ausztria császára“, stb. stb. Amire a gvárdián felelt: „nem ismerem.“ Másodszor is kopogott a főudvarmester, és arra ugyanaz a párbeszéd folyt le. A harmadik kopogtatásnál aztán már így felelt a gvárdián kér-

désére, hogy: „Ferencz József, a mi bűnös testvérünk kér bebocsáttatást.“ Erre megnyilt a kapú, és Ferencz József bevonulhatott végső nyugvó helyére. Azt példázza ez is, hogy keresztyénnek lenni nagyobb méltóság, mint királynak lenni, mert a földi címet, ragyogást a kapuban le kell tenni, a keresztyén ragyogás meg ott kezdődik. Itt rejtett királyfiak vagyunk, mint a mesében a pásztorruhába öltözött királyfi. Mi is itt a földön szenvedések és megpróbáltatások pásztorruhájában járunk, de királyfiak vagyunk, fel vagyunk kenve, a méltóságunk akkor lesz azonban nyilvánvalóvá egész ragyogásában, mikor étlépünk az örökkévalóság kapuin, és haza megyünk mennyei Atyánkhoz. Mert bizodalunk van, hogy mikor az ő Fia megjelenik, nem szégyenülünk meg, hanem megkoronáztatunk. Ámen.

Tartalomjegyzék.

1. Megnyitó beszéd	3
2. A hit	9
3. Az üdvélet ---	17
4. A megtérés	26
5. Az újjászületés	--- 36
6. A megdicsőülés	47
7. A feltámadás	59
8. A praedestináció	--- 71
9. A keresztyén programm ---	83